

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Ohjauksesta tukea ammatillisiin opintoihin

Savon ammattiopisto

Heli Talvinen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(10/2020)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi

Tekijät: Heli Talvinen
Opinnäytetyön nimi: Ohjauksesta tukea ammatillisiin opintoihin
Sivumäärä: 44 ja 3 liitesivua
Työn ohjaaja(t): Jari Klemola
Työn tilaaja(t): Savon ammattiopisto, Toivalan opetusyksikkö

Tämä opinnäytetyö käsittelee ammatillista koulutusta ja Savon ammattiopiston, Toivalan yksikön perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden ohjauksen tarvetta ja tarjontaa, tämänhetkistä opiskeluhuoltoa, sen toimintaa ja yhteistyöverkostoa. Koulutusaloilla on vahva näkemys siitä, että ammattiopiston sisällä ohjauksen määrä ja laatu on kirjavaa ja riippuvaista siitä, kuka sitä tarjoaa. Poissaolot moninaisista syistä, ovat melkoinen haaste osalle opiskelijoista ja niiden juurisyyn selvittäminen helpottaisi sekä opiskelijan opintoja, mutta myös opetushenkilöstön työtä. Jatkuvasti keskeytysuhan reunalla roikkuva opiskelija kuormittaa opiskelijahuoltoa erityisesti silloin jos opiskelija jää kiertämään kehää hetkellisten ryhdistäymis jaksojen ja pitkien poissaolojaksojen ympärille.

Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa tämän hetken toimijat ja tukiverkosto, sen kattavuus ja kehittää sellaista toimintamallia, jolla pystytään operoimaan sillä rajapinnalla, mihin tämän hetkisillä tukitoimilla ei yletetä. Yhdessä oppimisen pilotissa on mukana useampi koulutusala, mutta haasteet opinnoissa ovat hyvin saman suuntaiset silloin, kun ne painottuvat opintojen ulkopuoliseen elämään. Savon ammattiopistossa on olemassa hyvin kattava opiskelijahuolto- ja ohjaussuunnitelma sekä laaja moniammatillinen yhteistyöverkosto. Suunnitelmien jalkauttaminen arkeen on kuitenkin alojen välillä kirjavaa ja erityisesti tiivistä ohjausta ja kontaktia vaativat opiskelijat kuormittavat opetushenkilöstöä, eikä riittävään ohjaukseen ole olemassa resursseja.

Kasvatusohjaajia, hyvinvointiagenteja ja koulusosionomeja työskentelee lukuisissa kouluissa ja oppilaitoksissa ympäri suomen, Savon ammattiopistossa tällaista ohjauksen mallia ei ole olemassa. Opinnäytetyöni ohjausmalli kulkee kasvatusohjaajan toimenkuvan vanavedessä, keskittyen pääasiallisesti yksilölliseen ohjaukseen. Kasvatusohjaajan työnkuvasta poiketen muun muassa varsinaiset ryhmätoiminnan ja ryhmäytämisen toteuttaminen ei kuitenkaan kuulu tämän ohjaustyön perustehtävään. Opinnäytetyön tavoitteena on uuden, opiskelijahuoltoa täydentävän ohjausmallin ja toimenkuvan luonnostelu ja kehittäminen, toivottavasti sen testaaminen Pilotin suojissa ja aikanaan toiminnan vakiinnuttaminen toimivimmassa muodossaan Pilotin päättymisen jälkeen.

Lakiin ammatillisesta koulutuksesta on kirjattu jokaisen opiskelijan oikeus saada riittävästi henkilökohtaista ohjausta ja tähän tarpeeseen olen opinnäytetyössäni luonnostellut ohjausmallia ja ohjaajan tehtävää, jonka ainoana tavoitteena on tukea opiskelijaa saamaan opintonsa päätökseen ja saavuttamaan näin jatko-opintokelpoisuuden tai siirtyä työelämään. Savon ammattiopiston perustehtäviin on kirjattu työllisyyden, yrittäjyyden ja hyvän elämän edistäminen, kaikki valmiudet tähän ovat olemassa suunnitelmien tasolla. Opinnäytetyöni tarkoitus on toimia käynnistäjänä uudelleenlaiselle, aktiiviselle ohjaukselle Savon ammattiopistossa. Koulutuksella ehkäistään syrjäytymistä ja tuetaan hyvää elämää.

Asiasanat: Ammatillinen koulutus, ohjaus (neuvonta- ja opastus), opiskelumotivaatio.

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Community Educator

Author: Heli Talvinen
Title: Guidance to support the vocational education
Number of Pages: 44 and 3 attachment pages
Supervisor: Jari Klemola
Subscriber: Savo Vocational College

This thesis deals with the need and supply of vocational education and supervision for students completing the undergraduate degree at Savo Vocational College, Toivala unit, current guidance provision, its activities and cooperation network. There is a strong view in the fields of education that the amount and quality of guidance within a vocational college is varied and dependent on who provides it. Absences, for a variety of reasons, are quite a challenge for some students and finding out their root cause would facilitate both the student's studies but also the work of the teaching staff. The student care is being burdened by the student constantly hanging on the edge of interruption.

Aim of the thesis, it is currently mapping the actors and the support network, its coverage and developing an operating model that can operate at the interface that the support measures do not currently reach. The pilot involves several fields of education, but the challenges in studies are very similar in the direction when they focus on life outside of studies. Savo Vocational College has a very comprehensive student care and guidance plan, as well as an extensive multi-professional cooperation network, implementation of the plans in everyday life.

Educational instructors, welfare agents and school social workers work in numerous schools and educational institutions all over Finland, such a model of guidance does not exist at Savo Vocational College. The supervision model of my thesis runs in the wake of the job description of an educational instructor, focusing mainly on individual guidance. of this supervision work. The aim of the thesis is to sketch and develop a new personal guidance model and job description that complements student care, to test it of the Pilot and to consolidate the operation in its most effective form after the end of the Pilot.

The law on vocational training has been recognized every student's right to receive adequate personal I have sketched the guidance model and the handler function, whose sole aim is to support students in their studies to completion and achieve eligibility for further studies or to take up employment. The basic tasks of Savo Vocational College include the promotion of employment, entrepreneurship and a good life, all the capabilities for this exist at the level of plans. The purpose of my thesis is to act as a model for a new kind of active guidance at Savo Vocational College. Education prevents social exclusion and supports a good life.

Keywords: vocational education, direction (instruction and guidance), study motivation.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TILAAJA.....	7
3	PALJON PUHETTA OHJAUKSESTA	8
3.1	Hyvää ohjausta	9
3.2	Ohjauksen tavoitteet yleisesti.....	11
3.3	Kasvatusohjaajia ja muita ”kummajaisia”	13
3.4	Miksi ohjaajia tarvitaan?	14
4	KOULUTUS ON LÄÄKE SYRJÄYTYMISTÄ VASTAAN	15
4.1	Syrjäytymisen vaikutukset yhteiskunnallisesta näkökulmasta	15
4.2	Syrjäytymisen tilastoa.....	16
5	OPISKELUHUOLTO JA TUKITOIMET.....	18
5.1	Perustason tuki opiskelijan arjessa	22
5.2	Tuen tarpeen kasvaessa myös tukijoiden joukko kasvaa.....	23
5.3	Eriyisen tuen suunnitelma (ETS).....	26
5.4	Valmentava koulutus (VALMA) ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA).....	26
5.5	Oppilaitoksen ulkopuoliset toimijat ja yhteistyötahot.....	27
6	KEHITTÄMISTYÖ JA AINEISTO	29
6.1	Menetelmät	30
6.2	Kyselyt ja kerätty tieto	31
6.3	Amiskysely	31
6.4	Kouluterveyskysely 2019-2020	32
6.5	Tutkinnonperusteet ammatillisessa koulutuksessa	33
7	OHJAUKSEN MALLI PILOTTIIN	33
7.1	Ohjauksen tarve	34
7.2	Ohjauksen toteutus.....	34
7.4	Ohjauksen etiikkaa	37
7.5	Ohjaustyön vaikuttavuuden mittaaminen	37
8	PALAUTE JA POHDINTA.....	39
	LÄHTEET	41

LIITTEET	45
----------------	----

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni olen kartoittanut Savon ammattiopiston, Toivalan opetusyksikön tuki ja ohjauspalveluita, havainnoinut opiskelijoiden ohjauksen tarvetta ja luonnostellut ohjausmallia, joka toimii sillä rajapinnalla, mihin tämän hetkiset tukipalvelut eivät yllä tai toiminta on kirjavaa eri alojen ja ohjaavien henkilöiden välillä.

Olen työskennellyt Savon koulutuskuntayhtymässä vuodesta 2008 alkaen erilaisissa rooleissa, ensin ammattimiehenä ja ammatinohjaajana, sen jälkeen tuntiopettajana ja tutorina ja taas ammatinohjaajana syksystä 2020 alkaen. Oma näkemykseni ohjauksen tilasta, tarjonnasta ja tarpeesta on hyvin yhtenevä muun henkilöstön kanssa. Tarvetta on paljon enemmän kuin ohjausta tällä hetkellä pystytään tarjoamaan. Savon ammattiopistossa on laajat ja yksityiskohtaiset suunnitelmat myös opiskelijahuoltoon ja ohjaukseen liittyen. Arkisessa opetustyössä niiden asettamiin minimivaatimuksiin ei kuitenkaan näillä resursseilla yletä. Opetushenkilöstön kokemus on, että haastavia opiskelijoita on vuosi vuodelta enemmän, ongelmat kiertyvät opintojen ulkopuoliseen elämään ja poissaolot ovat näkyvin merkki näistä haasteista. Oppivelvollisuuden koroittaminen on toteutuessaan lähitulevaisuuden suurin haaste ammatillisessa koulutuksessa, myös ohjauksen ja opiskelijahuollon näkökulmasta.

Opinnäytetyöni pyrkii vastaamaan kysymykseen, kuinka opiskelijoita voisi tukea niin, että heillä olisi haasteista huolimatta mahdollisuus suorittaa opintonsa loppuun. Perimmäisenä tavoitteena on vähentää poissaoloja opinnoista, lisäten näin mahdollisuuksia osallistua opetukseen kaikissa kolmessa oppimisympäristössä eli oppilaitoksessa, verkossa ja työelämässä sekä mahdollistaa osallistuminen myös muuhun tukitoimintaan, esimerkiksi ammatillisiin pajiin. Tähän tarkoitukseen olen rajannut ja kehittänyt ohjaajan toimenkuvaa, jolla pystyisimme vastaamaan opiskelijan tarpeisiin, hänen lähtökohdistaan käsin, haasteet ja voimavarat huomioiden.

Opinnäytetyöni lopputuloksena on toimintatapaehdotus, ohjausmalli, joka esitellään yhdessä oppimisen pilotin ryhmälle ja jota toivottavasti päästään kokeilemaan vielä tämän vuoden puolella. Tällaisen ohjaustyön vakiinnuttaminen osaksi ammatillista koulutusta ja opiskelijahuoltoa olisi myös omiaan laajentamaan yhteisöpedagogien työkenttää Kuopiossa.

2 TILAAJA

Opinnäytetyöni tilaaja on Savon ammattiopisto, Toivalan opetusyksikkö. Yksikössä opiskelee yhteensä noin 900 opiskelijaa luonnonvara- ja ympäristöalalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla ja valmentavissa koulutuksessa.

Toivalan kampus on osa suurempaa Savon ammattiopiston ja Varkauden lukion muodostamaa Savon koulutuskuntayhtymää, josta käytän jatkossa lyhennettä Sakky. Sakky on yksi suomen suurimmista ja monipuolisimmista koulutuksen järjestäjistä. Vuosittain opiskelijoita on 18000 ja henkilöstöä noin 720. Kampuksia on Kuopiossa, Iisalmessa, Varkaudessa ja Siilinjärvellä (Sakky. 2019 a)

Ammatillisen koulutuksen reformi 2018 uudisti ammatillisen koulutuksen koko rakenteen. Ammatillisen aikuiskoulutuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen lait yhdistyivät uudeksi laiksi, jonka keskiössä on osaamisperusteisuus ja työelämä- sekä asiakaslähtöisyys. Työpaikoilla tapahtuvaa oppimista ja yksilöllisiä opintopolkuja lisättiin, sääntelyä purettiin ja reformissa huomioitiin tulevaisuuden työelämän muuttuvat osaamistarpeet. (Opetus- ja kulttuuriministeriö.2015.) Reformin muutosten myötä Savon ammattiopisto pilotoi Yhdessä oppimaan-hankkeessa koulutusmallia, jossa huomioidaan kokonaisvaltaisesti opiskelijan vahvuudet, taidot ja tarvittavan osaamisen. Pilotissa painotetaan vahvasti myös jaettua asiantuntijuutta ja lisääntyvää yhteistyötä eri toimijoiden välillä (Sakky. Pilotti. 2019.)

Pilotin tavoitteena on kehittää Savon ammattiopistossa uusi asiakaslähtöinen ja osaamisperusteinen toimintamalli. Uutta toimintamallia kehitetään ja testataan seuraavilla aloilla: sähkö-, ICT- ja turvallisuusala, rakentaminen, talotekniikka ja pintakäsittely- sekä metsäala Kuopion ja Toivalan kampuksilla. Uusi toimintamalli tulee hyödyntämään kolmea oppimisympäristöä, joita ovat oppilaitoksessa, työelämässä ja verkossa tapahtuva oppiminen (Sakky. Pilotti. 2019)

Pilotti tiivistyy aloilla kolmeen keihäänkärkeen, ensimmäinen niistä on Lean ja 5S. Aloilla opetustiloja on organisoitu uudelleen, tilojen viihtyisyyttä, turvallisuutta ja toimivuutta lisäten. Tällä on tarkoitus myös parantaa opiskelumotivaatiota sekä auttaa vastuulliseksi ammattilaiseksi kasvamista (Sakky. Pilotin yhteenveto, 2020) Lean ja 5s nojaa vahvasti ajatukseen, että toimintaa tehostetaan hukkaa poistamalla; Kyseessä on Japanissa kehitelty viisiportainen työmenetelmien ja -ympäristön standardointiin liittyvä menetelmä, jonka tavoitteena on parantaa työturvallisuutta ja työn tuottavuutta.

5S on yksi Lean-johtamisfilosofian työkaluista ja sen tarkoituksena on toiminnan tai tuotteen arvoa lisäämättömien toimintojen eli hukkien tai poikkeamien tunnistaminen ja poistaminen prosessista. Näillä muutoksilla on mahdollista parantaa laatua ja turvallisuutta sekä luoda visuaalisesti miellyttävä ja tehokas työympäristö. Yleensä Lean-ajattelun soveltaminen yrityksissä ja tuotantolaitoksissa aloitetaan juuri 5S-työkallulla, koska se on hyvin konkreettinen ja sillä saadaan nopeasti näkyviä tuloksia aikaan (Arrow.2016) Termistö on melko kylmää, mutta oikein sovellettuna palvelee erinomaisesti myös oppilaitosympäristössä ja ihmisläheisessä työssä. Pilottialojen työsalitilat ovat kokeneet melkoisen muutoksen ja siihen ollaan yleisesti erittäin tyytyväisiä.

Toisena keihään kärkenä on oppimisen modulointi. Tutkinnon osat teemoineen moduloidaan työelämälähtöisesti tehtävä kokonaisuuksiksi, mikä taas mahdollistaa yksilöllisen oppimispolun. Opinnoissa hyödynnetään kaikkia kolmea oppimisympäristöä: oppilaitosta, verkkoa ja työelämää (Sakky. Pilotin yhteenveto, 2020.)

Kolmantena kärkenä on pedagogiikan ja ohjauksen kehittäminen. Uudessa opettajuudessa on paino ohjaavalla ja valmentavalla työotteella. Opetustyötä tehdään kaikissa kolmessa oppimisympäristössä joustavasti, mikä taas edellyttää jaettua asiantuntijuutta sekä vahvaa yhteistyötä kaikkien eri toimijoiden välillä (Pilotin yhteenveto, 2020.) Tämän ytimen ympärille rakentuu myös opinnäytetyössäni kehiteltävä ohjausmalli, jonka tarkoitus toimia niillä tasoilla, minne tämän hetkiset ohjauksen muodot eivät yllä.

3 PALJON PUHETTA OHJAUKSESTA

Opettajat pilotti aloilla kokevat, että viime vuosien aikana on yhä enenevässä määrin noussut esiin, etteivät opettajien resurssit riitä vastaamaan kaikkien opiskelijoiden ohjauksen tarpeeseen. Ammatillisen opetuksen ja erityisopetuksen opiskelijoiden lisäksi on kasvava joukko opiskelijoita, joilla haasteet ovat opiskelujen ulkopuolisessa elämässä.

Osalla on huonoja opiskelukokemuksia ja useita alanvaihtoja. Mikäli näihin ongelmiin ei tartuta ajoissa, he päätyvät kiertämään kehää alalta toiselle, samat ongelmat mukanaan. Osa ei ole opiskellut vuosiin peruskoulun jälkeen, joten opiskelutaidot ja arjen hallinnan osaaminen ovat melko vähissä. Minä pystyvyyden kokemus ja luottamus omiin voimavaroihin voi olla vähäistä. Psykologisen pääoman ja resilienssin merkitys opintojen etenemiselle on suuri, ja sen tasossa on yksilöiden välillä suuria eroja.

Psykologisen pääoman ajatellaan rakentuvan neljästä osa-alueesta, joita ovat toivo, optimismi, sinnikkyys ja itseluottamus. Mikään näistä ei ole ainoastaan synnynnäinen, muuttumaton ominaisuus, vaan itseään on mahdollista kehittää jokaisella saralla. Toivo on ihmiselle välttämätön tavoitteidensa saavuttamiseksi. Se on uskoa parempaan ja kykyä toimia ja arvioida tilannetta, omia tekemisiään ja tavoitteitaan olosuhteiden muuttuessa. Realistinen optimisti ei ole vain toiveikas höpsö, vaan hän kykenee näkemään mahdollisuuksia hankalissakin tilanteissa, uskaltaa kohdata ongelmat ja omaa laajan selviytymiskeino valikoiman. Sinnikkyys on sitä, että vastoinkäymisistä huolimatta, hoitaa asiat eteenpäin ja päätökseen. Itseluottamus ja minä pystyvyyden tunne on tutkituin ja eniten onnistumisia selittävä ominaisuus (Paajaste. 2017.)

Resilienssi puolestaan on selviytymiskykyä ja psyykkistä joustavuutta. Vaikka toisilla sitä on syntymälahjana enemmän kuin toisilla, itseään on kuitenkin mahdollista kehittää myös resilienssin osalta. Tähän liittyy vahvasti stressinsietokyky ja ongelmanratkaisutaidot, omien voimavarojen tunnistaminen, kehittäminen sekä myös avuntarpeen tunnistaminen ja avun vastaanottaminen tarvittaessa sekä optimistinen elämänsäsenne (Jalonen. E. 2020.) Opinto-ohjaaja Anne Parkkosen karkean arvion mukaan näistä haastavista opiskelijoista noin 80%:lla on olemassa oleva erityisen tuen suunnitelma, tai sen tarve. Erityisen tuen päätös/tarve ei siis ole määräävä tekijä, mutta ennustaa usein sitä, että tukitoimia tarvitaan myös elämäntilanteen osalta (Parkkonen. 2020.)

3.1 Hyvää ohjausta

Hyvän ohjauksen kriteereissä määritellään yleisesti hyvä ja laadukas ohjaustyö, sen tulisi olla asiakaslähtöistä, yksilöä kunnioittavaa, jatkuvaa, vuorovaikutteista ja tavoitteellista. Ohjauksen tulee olla ohjattavan tarpeisiin nähden riittävää ja opiskelija on mukana ohjauksessa osallisena ja aktiivisena. Ohjauksella voidaan tukea ryhmään kuulumista, edistää opiskeluvalmiuksien kehittymistä ja opintojen sujumista, opiskelijaa tuetaan koulutukseen, uraan ja elämään liittyvissä päätöksissä ja valinnoissa. Ohjauksen avulla on tarkoitus vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta ja auttaa tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa sekä tukea ammatillisen identiteetin kehittämisessä. Tarkoitus on myös rohkaista suunnittelemaan tulevaisuutta ja tekemään hyviä valintoja oman elämän kannalta. Ohjaus on kaikkien oppilaitoksessa työskentelevien tehtävä, mutta jokainen toki antaa ohjausta omista lähtökohdistaan ja

omalla persoonallaan työskennellen. Toimintakulttuurin tulisi tukea ohjauksen järjestämistä, sillä on keskeinen merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä ja yleisesti hyvinvoinnin lisäämisessä. Elinikäisen oppimisen ensiaskeleet otetaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen aikana, opinnot jatkuvat toisen asteen opinnoissa ja mahdollisten jatko-opintojen kautta kohti vastuullista, aktiivista ja täysivaltaista yhteiskunnan jäsenyyttä. (Hyvän ohjauksen Kriteerit.2015.)

Savon koulutuskuntayhtymän ohjaussuunnitelmassa kuvataan Savon ammattiopiston keskeiset opiskelijan ohjauksen periaatteet, joita säätelevät seuraavat lait, asetukset, määräykset ja ohjeet:

- -Laki ammatillisesta koulutuksesta (L 531/2017) ja sitä vastaava asetus (A 673/2017) ja niihin tulleet
- muutokset
- -Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa
- perustutkintokoulutuksessa (531/2017)
- Voimassa olevat tutkintojen perusteet
- Lukiolaki (629/1998) ja -asetus (810/1998)
- Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (942/2014)
- Opetusministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006)
- Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä (672/2005)
- Hyvän ohjauksen kriteerit perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen, OPH. (Sakky. Ohjaussuunnitelma2018.)

Ohjaustyö on menneinä vuosina ollut usein vain sivujuonteena opinnoissa, kaikilla kouluasteilla. Kouluavustaja on avustanut opettajaa työssään, ohjaten erityistä tukea tarvitsevia, ei niinkään sosiaalisista tai ”elämänongelmista” kärsiviä. Nuoret aikuistuvat aivojensa osalta tutkitusti vasta noin 25 vuoden iässä, jolloin heillä on teoriassa valmius vastuulliseen ja tasapainoiseen aikuisen ajatteluun ja elämään (Rudanko, J.2008.) Tässä on suuria yksilöllisiä eroja, mutta selittänee osaltaan toisten nuorten tuskallisen vaikean aikuistumisen, joka venyy reilusti kolmannelle vuosikymmenelle. Mikäli tuohon aikaan elämässä ei ole minkäänlaista vakaata, aikuista tukiverkkoa olemassa, voi olla vaikea hallita omaa elämäänsä, joka on paitsi vapaata myös täysin omalla vastuulla. Nuoret kaipaavat hyväksyvää katsetta ja kuulevaa korvaa. He tarvitsevat aikuista, jonka kanssa peilata elämää, kysellä, keskustella, osoittaa pystyvyyttä ja

saada kannustusta. Jos elämänsä kanssa hukassa oleva nuori koittaa etsiä ratkaisuja yhtä hukassa olevien tovereidensa kanssa, voi elämänpolku muuttua tarpeettoman kiviseksi (Hellsten. 2009.50-55.) Seuraukset voivat näkyä esimerkiksi taloudellisina vaikeuksina, rikollisuus ja sen seuraamukset ovat myös oma lukunsa.

3.2 Ohjauksen tavoitteet yleisesti

Ohjauksen tavoitteena tulisi olla niin turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin rakentaminen, jossa opiskelija voisi olla oma itsensä. Hän voi puhua itselleen tärkeistä asioista, miettiä itse niihin ratkaisuja yhdessä ohjaajan kanssa. Tulevaisuutta on vaikea ajatella, jos siihen ei liity jotain odotuksia, toiveita, haaveita ja tavoitteita. Siitä ajatuksesta on pyristeltävä irti, että on epäonnistunut, jos jokainen suunnitelma ja haave eivät toteudukaan. Elämän muutoksia tulee ja niistä on helpompi selvitä jo aiemminkin mainitun joustavuuden ja riittävän itsetuntemuksen turvin.

Ohjaajan ja ohjattavan yhteistyö voi olla kertaluontoista, mutta myös pitkä yhteinen taival. Ohjaajan ammattitaitoon kuten myös ammattietiikkaan, kuuluu tämän suhteen pitäminen tarkoituksenmukaisella laadullisella ja määrällisellä tasolla (Friman. 2013). Ohjaajan on myös oltava hyvin herkkä sille, missä vaiheessa ei enää pysty auttamaan ohjattavaa. Ohjaajalla on oltava kattava näkemys eri toimijoista opiskelijan ympärillä, sekä oppilaitoksen sisällä, että ulkopuolella. Ohjaaja osaa neuvoa mistä opiskelija saa tarvitsemaansa apua, ohjausta, tukea tai terveydenhuollon palveluja. Esimerkiksi päihdeiden ja erityisesti huumausaineiden käyttöön on puututtava asiallisesti ja napakasti ja ohjattava opiskelijaa asiassa eteenpäin. Huumeiden ja alkoholin ollessa kyseessä, on muistettava huomioida myös yleinen työturvallisuus. Opiskelija ei voi osallistua opetukseen tai työssäoppimiseen huumausaineiden tai alkoholin vaikutuksen alaisena (Opiskelijoiden päihdeohjelma.2018) Sakky on nikotiiniton oppilaitos, jolloin tupakoinnin ja muiden tupakkatuotteiksi laskettavien käyttö ei yksiselitteisesti ole lainkaan sallittua oppilaitoksen alueella.

Ohjaajan tulisi kohdata opiskelija avoimin mielin ja ilman ennakkoluuloja ja oletuksia, aina se ei ole inhimillisesti mahdollista mutta siihen tulee pyrkiä ja antaa opiskelijan olla itse oman elämänsä asiantuntija. Häntä tulee kuunnella aktiivisesti ja tarvittaessa auttaa sanoittamaan asioita, tehdä näkyväksi paitsi ongelmia, myös vahvuuksia.

Nivelvaiheessa tietoa siirtyy aiemmasta koulusta tai oppilaitoksesta ja tämä tulee huomioida, muttei kuitenkaan asettaa sitä painolastiksi tuleviin opintoihin, vaan antaa opiskelijalle mahdollisuus aloittaa opintonsa puhtaalta pöydältä. Nuorten ongelmat

ovat hyvin moninaisia ja täytyy muistaa, että jokaiselle omat ongelmat ovat suurimpia, eikä ahdistusta tai pelkoja tule ohittaa vähättelemällä.

Usein nämä pelot ja ahdistukset ovat vain jäävuoren huippuja ja alla kytee paljon muuta, monet opiskelijat ovat tänä päivänä valveutuneita ja osaavat hakea apua. Suurin osa psyykkisesti oireilevista opiskelijoistamme ovatkin jonkin avun piirissä, Kuopiossa Alavan nuorisopsykiatrinen osasto hoitaa alle 19 vuotiaiden asioita ja Kuopion psykiatrinen keskus (KPK) taas aikuisten. Opetushenkilöstö tekee vaihtelevaa yhteistyötä näiden toimijoiden kanssa. Tässä ohjaaja voisi myös toimia opiskelijan tukena, apuna ja viestinviejänä oppilaitoksen ja hoitotahon välillä.

3.3 Kasvatusohjaajia ja muita ”kummajaisia”

Kasvatusohjaajan, koulusosionomin ja hyvinvointiagentin nimikkeillä työskentelee lukuisissa kouluissa ja oppilaitoksissa ohjaajia, joiden työnkuva on lähimpänä opinnäytetyöni ohjausmallia. Sakkyllä vastaavaa ohjausmallia ei kuitenkaan ole olemassa, Valmoilla työskenteleviä sosiaali-ohjaajia lukuun ottamatta. Muualla Suomessa kasvatusohjaajia työskentelee kaikilla kouluasteilla, lähimmät löytyvät Varkauden peruskouluista. Kuopiosta en kasvatusohjaajia löytänyt miltään kouluasteelta.

Raahessa on vuonna 2013 toteutettu opetushallituksen rahoittama ESR-projekti osana Paremmat arjen taidot ja opintojen kautta töihin kehittämisohjelmaa. Hankkeen tavoitteena on ollut luoda oppilaitokseen pysyvä syrjäytymistä ehkäisevä malli. Sykkäysmalli koostui opiskelijahuollon resurssin lisäämisestä ja kasvatusohjaajien toimien perustamiseen hankkeissa mukana oleviin oppilaitokseen. Sykkäysmallissa kasvatusohjaajan tehtäviin kuuluvat mm. opiskeluvaikeuksiin puuttuminen, tukikeskustelut opiskelijan kanssa, tarvittaessa ohjaaminen muihin tukipalveluihin, verkostoyhteistyö, yhteistyö opiskelijan perheen kanssa, osallistuminen opiskelijahuoltoryhmien toimintaan, ”rästiklinikoiden” ohjaaminen, tutor- ja opiskelijakuntatoiminnan tukeminen sekä opiskelijahyvinvoinnin koordinointi esimerkiksi ennaltaehkäisevä päihdetyö. (Arjenarkki. 2013)

Toiminnan tarpeellisuutta kuvanee se, että Raahen ammattioppilaitoksessa työskentelee yhä edelleen kolme kasvatusohjaajaa. Heidän työnsä tavoitteena on yhteisöllisyyden vahvistaminen ja välinpitämättömyyden torjunta ja siihen puuttuminen ja tätä kautta oppilaitoksen työrauhan tukeminen. Poikkihallinnollisuus ja moniammatillisuus antavat mahdollisuuden joustavaan ja nopeaan reagointiin nuoren kasvun tukemiseksi. Toiminta on koettu tarpeelliseksi ja kasvatusohjaajia kaivataan lisää, esimerkiksi tutor- ja oppilaskuntatoimintaan sekä ryhmäyttämiseen. Kasvatusohjaajat toimivat yhteistyössä niin kodin, koulun tai oppilaitoksen sekä muun opetus ja tukihenkilöstön kanssa. Ohjaaja on opiskelijan äänitorvi ja toimii opiskelijan tukena, opiskelijan lähtökohdista käsin.

3.4 Miksi ohjaajia tarvitaan?

Nuorisotyön puolella puhutaan ”aikuisen nälästä”. Se kuvaa nälkää tulla kuulluksi ja nähdyksi (Yle). Tämä näkyy myös ammatillisen koulutuksen arjessa jonkin verran, erityisesti suoraan peruskoulusta tulevat, monialaista tukea tarvitsevat nuoret olisi hyvä saada haaviin heti opintojen alussa. Aikuinen, kunnioittava ja luotettava ohjaaja, voi tuoda nuoren elämään sellaisia näkökulmia ja tulevaisuuden uskoa, jota hän ei muualta sillä hetkellä saa. Ohjaaja näkee opiskelijan mahdollisuudet ja potentiaalinen kasvaa ja kehittyä kohti vastuullista elämää.

Oman työkokemukseni pohjalta olen saanut huomata, että monesti nämä nuoret, erityisesti monin tavoin haastavaa ja moniongelmaista elämää elävät, ovat kovin lyhytnäköisiä, jollei suorastaan näköalattomia. Elämää ei ajatella juuri seuraavaan päivään, saati seuraavaan vuoteen asti. Tämä on haastavaa opintoja ja tulevaa työelämää silmällä pitäen. Oman alan löytäminen on joskus vaikeaa ja opintoja ohjaa kaverien valinnat eikä niinkään omat vahvuudet tai mielenkiinnon kohteet. Ongelmat saattavat lannistaa ja halvaannuttaa, kasaantua ja muodostua nuoren mielessä ylitsepääsemättömiksi. Kaikki haasteet ja ongelmat olisi hyvä käydä läpi ja sanoittaa, tehdä näkyviksi ja pilkkoa palasiksi jonka jälkeen voi alkaa ratkoa niitä yksi kerrallaan. Harvoin asiat ovat niin toivottomia ja lopullisesti pilalla, ettei niille mahtaisi yhtään mitään.

Tutoreiden ja muiden ohjaustyötä tekevien tuntuma on, että eniten opintoja hankaloittavat elämänhallinnan ongelmat, näihin kuuluvat esimerkiksi päihteet, vuorokausirytmin puuttuminen, huonot elintavat, peliongelmat, taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat. Kun nämä ongelmat kasaantuvat, opiskelijalla ei riitä enää voimavaroja hoitaa asioitaan eikä opintojaan. Kaikilla ei myöskään ole tukiverkostoja tai läheisiä, jotka voivat auttaa ja tukea. Mikäli apua ei tarjota tai sitä ei ole saatavilla tarpeeksi, on syrjäytymisen uhka todellinen.

4 KOULUTUS ON LÄÄKE SYRJÄYTYMISTÄ VASTAAN

Syrjäytymiseen liitetään vahvasti elämänhallinnan käsite. Elämänhallinta jaetaan sisäiseen ja ulkoiseen osa-alueeseen. Ulkoisella elämänhallinnalla tarkoitetaan elämän perusasioita ja niiden hallintaa. Sisäisellä elämänhallinnalla taas kuvataan ihmisen omaa kokemusta, kuinka pystyy hallitsemaan elämänsä tapahtumia ja asioita (Ihalainen & Kettunen 2016,131.)

Syrjäytyminen voidaan nähdä etenevänä prosessina, jossa useat yksilön hyvinvoinnille merkityksellisen tekijät puuttuvat ja niiden vaikutukset elämässä ketjuuntuvat ja kasaantuvat. Yhden hyvinvoinnialueen ongelmat eivät vielä heikennä tuntuvasti elämän laatua, mutta kasaantuessaan ne lisäävät ja moninaistavat huono-osaisuutta sekä heikentävät yksilön mahdollisuuksia hallita omaa elämäänsä (THL.2019)

Ylen raportissa haastateltu etsivän nuorisotyöntekijä kuvasi ulkopuolisuuden tunteiden kanssa painivien nuorien kyvyttömyydestä unelmoida, nähdä omia mahdollisuuksiaan tai potentiaaliaan. Nuori vain pysähtyy ja ikään kuin tyytyy vallitsevaan tilanteeseen (Sorell.2013) Huono-osaisuuteen ja syrjäytymiseen liittyy kulttuurisia, sosiaalisia ja terveydellisiä sekä taloudellisia tekijöitä ja huono-osaisuus voi olla myös ylisukupolvista (Thl.2019.) Niin sanottua periytyvää huono-osaisuutta ennustaa Sitran ja THL:n tutkimuksen mukaan neljä eri riskitekijää, jotka ovat vanhempien matala koulutustaso, mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä pitkäaikaiset toimeentulon ongelmat ja perheen rakenteessa tapahtuneet radikaalit muutokset. Mitä useampi näistä riskeistä perheessä on läsnä, sitä suuremmalla todennäköisyydellä lapsi tulee tarvitsemaan elämänsä aikana erilaisia tukitoimia (Thl.2018).

4.1 Syrjäytymisen vaikutukset yhteiskunnallisesta näkökulmasta

Syrjäytyminen aiheuttaa huomattavia kustannuksia yhteiskunnalle puhumattakaan inhimillisistä haasteista yksilötasolla. Kustannukset muodostuvat erilaisista korjauksista toimenpiteistä, menetetyistä verotuloista ja tulonsiirroista. Syrjäytymisen lopulliseen hintalappuun vaikuttaa erittäin suuresti koulutuksen taso. Pelkän peruskoulun varaan jäänyt aiheuttaa julkishallinnolle noin 370 000 euron kustannukset verrattuna jonkin ammatillisen koulutuksen hankkiviin. Arvio on hyvin maltillinen, sillä siihen ei ole lainkaan huomioitu esimerkiksi erikoissairaanhoidon tai vanhustenhuollon kustannuksia eikä rikollisuuden tai veronkierron moninaisia vaikutuksia (Thl.2018.)

Koulutus on paras lääke taistelussa syrjäytymistä vastaan. Pelkästään peruskoulun vaaraan jäävän nuoren riski jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle on kolminkertainen verrattuna muihin ikätovereihin. Yhteiskunnan palvelujen ja järjestelmien ulkopuolelle jääminen viivästyttää nuoren siirtymistä työelämään. Pitkittyessään se voi leimata nuoren koko loppuelämää ja vaarana on syrjäytyminen. Kun kulttuuriset, taloudelliset ja sosiaaliset siteet jotka nuorta yhteiskuntaan sitovat, pikkuhiljaa murtuva, nuori jää tavannomaisen elinpiirin ulkopuolelle. Tähän kuuluvat myös opiskelu työ ja toimeentulo, tämä voi vaikuttaa myös sosiaalisen piirin katoamiseen (Myrskylä.2011.9-11.)

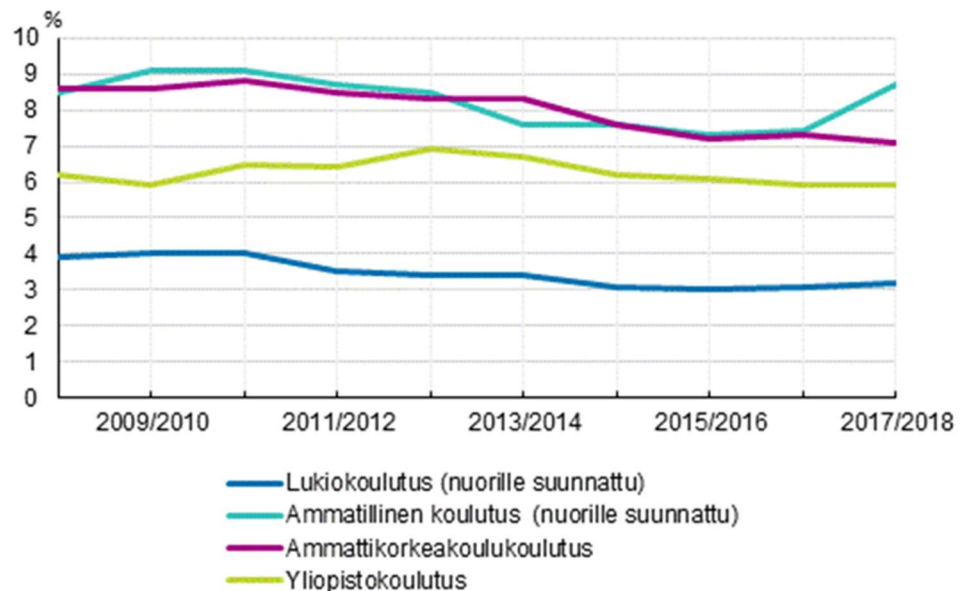
On siis nähtävä myös ohjauksellinen ja kasvatuksellinen arvo niille vuosille, jotka nuori on esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa. Silloin hän on kaikkien tukitoimien tavoitettavissa ja kontaktissa. Yksi syrjäytymistä ehkäisevä keino onkin tällä hetkellä eduskunnan käsiteltävänä ja koskee oppivelvollisuusiän korottamista 18-vuoteen. STTK on tehnyt taustaraporttia talouspolitiikan arviointineuvostolle. Raportissa todetaan, että 25-vuotiaista 16 % on perusasteen varassa ja tästä joukosta 40 % on kokonaan työelämän ja koulutuksen ulkopuolella. Näin ollen oppivelvollisuusiän nostamisesta hyötyisivät juuri nämä heikoimmassa asemassa olevat nuoret. (STTK.2018.)

4.2 Syrjäytymisen tilastoa

Haasteena oppilaitoksen henkilöstön näkökulmasta koetaan se, että oppivelvollisuusiän nostaminen tuo opiskelemaan juuri niitä henkilöitä, jotka kaipaavat paljon tukea ja tällä hetkellä resurssit ovat puutteelliset. Toki on muistettava, että lisäopiskelijat tuovat lisärahoitusta, mutta siitä huolimatta hallituksen lupaamat eurot ohjaukseen ja opetukseen tulevat todella tarpeeseen, mikäli oppivelvollisuusiän korotus toteutuu ja vieläpä melko nopealla aikataululla (Hallitusohjelma. 2019).

Koulutuksen keskeytti 5,4 prosenttia opiskelijoista. Tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäminen kasvoi hivenen lukuvuonna 2017/2018 edelliseen lukuvuoteen verrattuna. Opiskelijoista 5,4 prosenttia keskeytti opintonsa eikä jatkanut missään tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Nuorille suunnatussa lukiokoulutuksessa keskeyttämisprosentti oli 3,2, nuorille suunnatussa ammatillisessa koulutuksessa 8,7, ammattikorkeakoulukoulutuksessa (ammattikorkeakoulututkinnot) 7,1 ja yliopistokoulutuksessa (alemmat ja ylempät korkeakoulututkinnot) 5,9 prosenttia. Tiedot ilmenevät Tilastokeskuksen koulutustilastoista (Tilastokeskus. 2018.)

Kaaviossa lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, ammattikorkeakoulukoulutuksessa ja yliopistokoulutuksessa keskeyttäminen lukuvuodesta 2008-2009 lukuvuoteen 2017-2018.

(Kaavio 1. Tilastokeskus. 2018)

5 OPISKELUHUOLTO JA TUKITOIMET

Opiskeluhoolto on opiskelijoiden hyvän oppimisen, psyykkisen, fyysisen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä. Opiskeluhooltoja toteutetaan sekä yhteisöllisenä, että yksilöllisenä toimintana, jolla tuetaan hyvinvointia sekä terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön syntymistä. Opiskeluhoollon toiminta perustuu oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin (L1287/2013), lakiin ammatillisesta koulutuksesta (L531/2017) sekä lukiota ja sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja myös nuorisotyötä (1285/2016) koskevaan lainsäädäntöön.

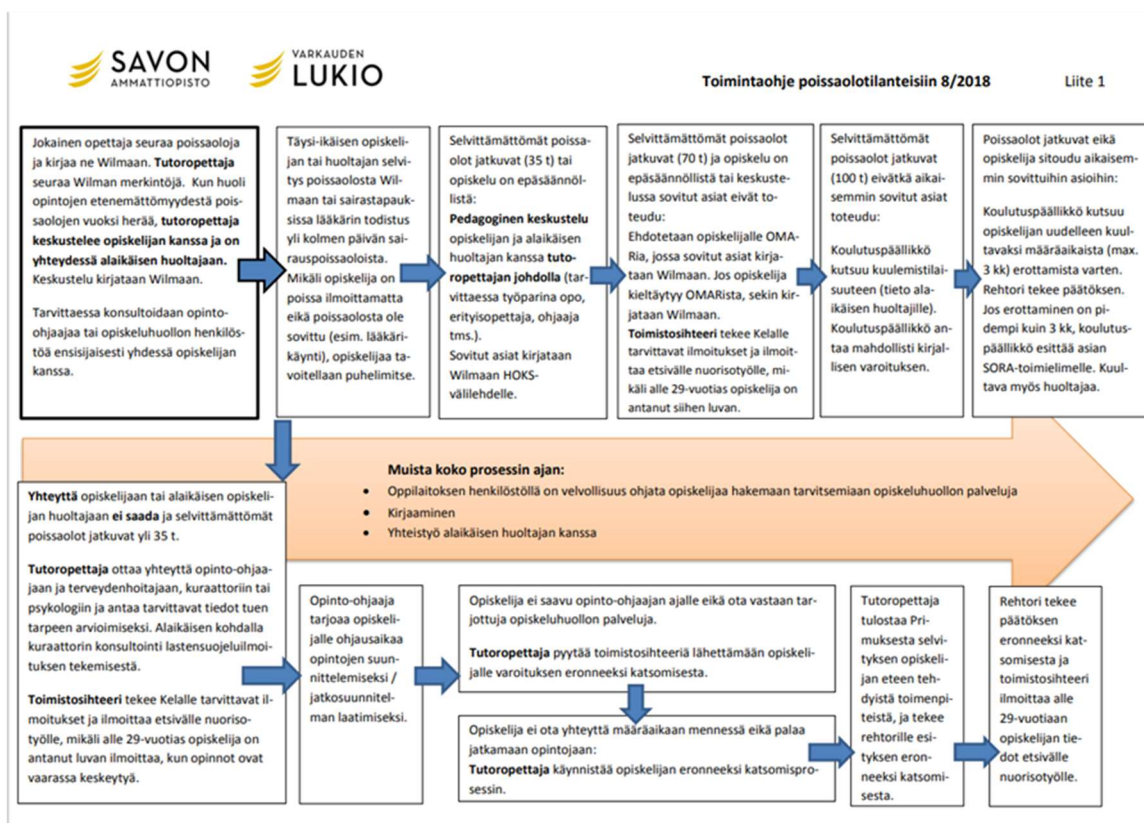
Savon ammattiopistolla on opiskeluhooltosuunnitelma, joka sisältää ammatillisen perustutkintokoulutuksen käytänteet. Suunnitelma perustuu Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin (L1287/2013) sekä lakiin ammatillisesta koulutuksesta (L531/2017) Opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan minimitason palveluja, jotka jokaisella perustutkintoon opiskelevalla tulisi olla saatavilla riippumatta toimipaikasta.

Sakkyn opiskeluhooltosuunnitelma sisältää opiskeluhoollon tarkoituksen ja tavoitteet, yhteisöllisen ja yksilöllisen opiskeluhoollon, kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön suunnitelman sekä suunnitelman kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi (Sakky. Ohjaussuunnitelma.2018.)

Opiskelijan perustaidot eivät aina riitä opinnoissa selviämiseen ja tutkinnon suorittamiseen. Silloin oppilaitos voi järjestää opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja (OPVA), joiden avulla opiskelija vahvistaa perustaitojaan. Opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja voidaan järjestää esimerkiksi matematiikassa, suomen kielessä, tietotekniikassa tai vieraisissa kielissä. Lisäksi opiskelijaa voidaan tukea opiskelutaitojen tai elämänhallinnan kehittämisessä. Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot suunnitellaan yksilöllisesti opiskelijan tarpeiden mukaisesti, sovitut opinnot kirjataan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan, HOKSiin (Sakky. Ohjaussuunnitelma.2018.)

Opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja voi olla joko yksittäisinä päivinä osana tutkintokoulutusta tai pidempänä yhtenäisinä jaksoina. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen järjestämisestä ja sisällöstä. Opiskelija voi osallistua opiskeluvalmiuksia tukeviin opintoihin yhteensä enintään kuuden kuukauden ajan (OPH. Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa 2018)

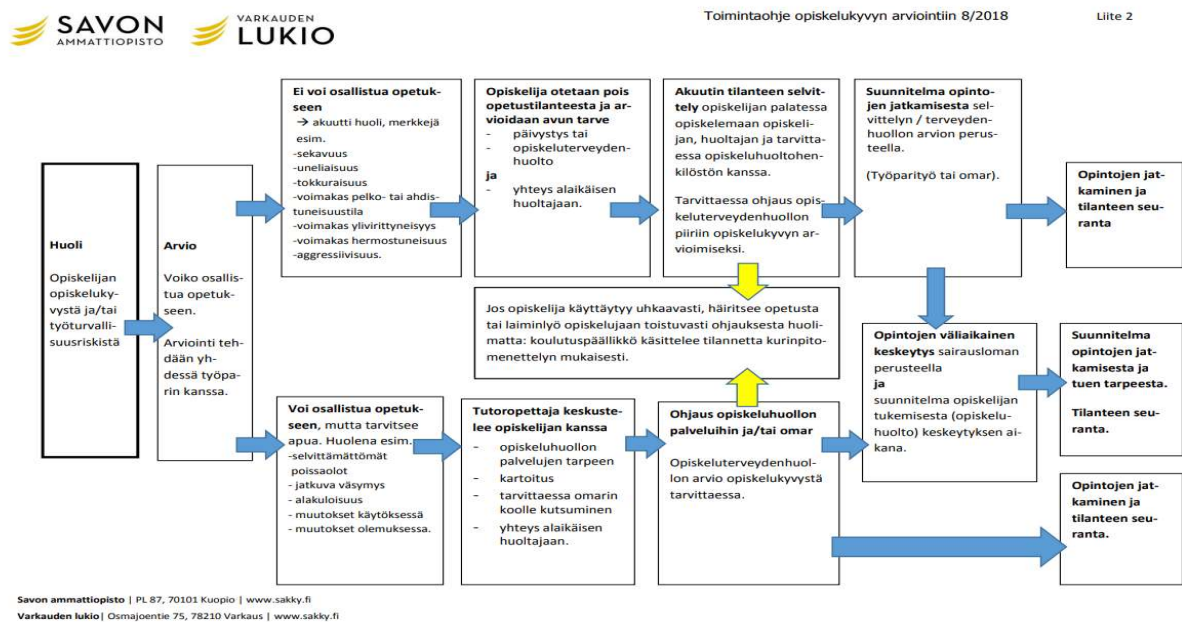
Opiskelijalla on velvollisuus osallistua opetukseen ja siihen liittyviin osaamisen osoittamiseen liittyviin näyttöihin ja muuhun toimintaan, joka henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa eli HOKS:ssa on sovittu. Mikäli opiskelija on poissa ilman pätevää syytä tai ilmoittamatta, opettaja toimii alla olevan kaavion (Kaavio 1.) mukaisesti. Tutoropettaja ottaa yhteyttä opiskelijaan ja tarvittaessa alaikäisen huoltajaan. Yli kolmen päivän poissaoloista tulee toimittaa hoitajan- tai lääkärintodistus. Mikäli poissaolo on pitkä, opinnot keskeytetään väliaikaisesti, jolloin opintoaika ei kulu poissaolon aikana. Mikäli taas poissaolot ovat luvattomia, edetään tutoropettajan ja opiskelijan pedagogisesta keskustelusta OMAR:iin ja siitä koulutuspäällikön kuulemiseen. Jos poissaolot jatkuvat tämänkin jälkeen, opiskelijaa kuullaan uudestaan määräaikaista erottamista varten. Mikäli opiskelijaa ei tavoiteta, hänelle postitetaan varoitus eronneeksi katsomisesta, ellei hän kahden viikon määräajan sisällä palaa opiskelemaan tai ota yhteyttä oppilaitokseen.

(Kaavio 1: Sakky. Toimintaohje poissaolotilanteisiin. 2018)

Opiskelijan toimintakyvyn arviointiin on avuksi oma kaavionsa (Kaavio 2). Kuten poissaolotilanteidenkin kanssa, opiskelijan opiskelukyvyn arvioinnin polku käynnistyy siitä, että jollakin opetushenkilöstön jäsenellä tai esimerkiksi huoltajalla herää huoli opiskelijan kyvystä opiskella tai suoranaisestä työturvallisuusriskistä. Kaaviossa on eri polut niille opiskelijoille jotka voivat tuetusti osallistua opetukseen ja niille jotka eivät voi osallistua. Opetukseen voi osallistua, mikäli tilanne ei ole akuutti. Tilannetta ryhdytään selvittämään ja kartoitetaan muun muassa opiskeluhoillon ja OMAR:in tarve ja ohjataan tarvittaessa myös opiskelijaterveydenhuollon piiriin.

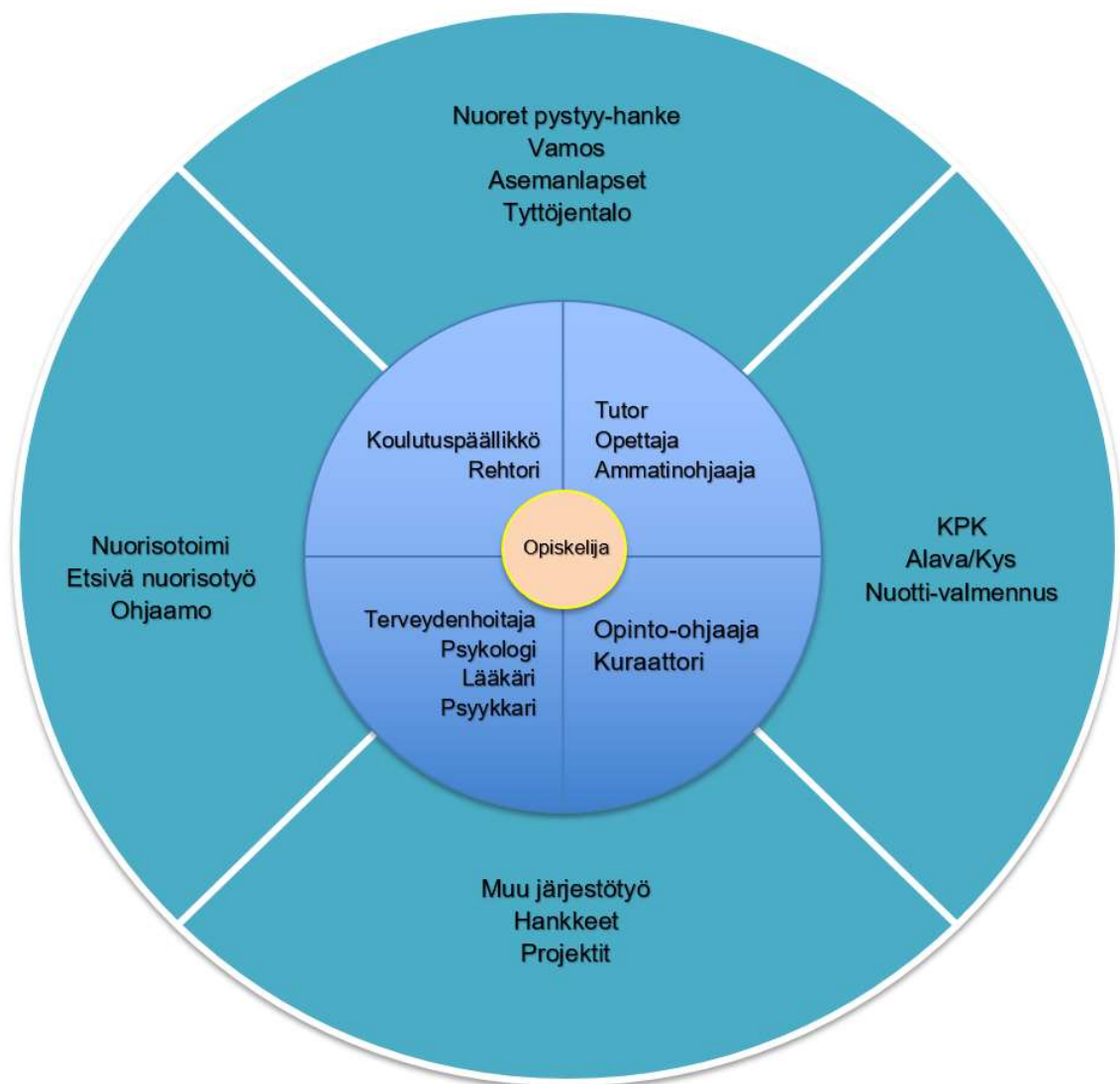
Akuutissa tilanteessa jolloin opiskelija on esimerkiksi päihteiden vaikutuksen alainen tai käyttäytyy muuten uhkaavasti tai on hyvin ahdistunut ja pelokas, on hänet syytä ohjata pois opetustilanteesta. Tarpeen mukaan harkitaan jatkotoimia, harkitaan opintojen väliaikaista keskeyttämistä, mikäli terveydentila sitä edellyttää. Tärkeää on huolehtia, ettei opiskelija jää tilanteeseen yksin (Sakky. Toimintaohje opiskelukyvyn arviointiin. 2018).

(Kaavio 2: Sakky. Toimintaohje opiskelukyvyn arviointiin. 2018).

Ohjauksen sisemmällä kehällä (Kuvio 1) on kuvattuna yhteistyöverkoston toimijoita ja siitä voi nähdä kuinka laaja joukko yhden opiskelijan asioita voi olla hoitamassa jo oppilaitoksen sisällä. Mikäli mukaan lasketaan oppilaitoksen ulkopuoliset toimijat sekä erilaiset hankkeet ja projektit, ulommalla kehällä, on verkostossa jo suuri joukko eri alojen ammattilaisia. Omiin havaintoihin pohjautuen ja ”kahvipöytäkeskusteluissa” on noussut esille, ettei koko verkostoa osata aina hyödyntää. Tiedonkulku on katkonaista eri toimijoiden välillä ja päällekkäistä toimintaa sekä niin sanottuja katvepaikkoja löytyy. Ohjaaja toimisi pääsääntöisesti sisemmällä kehällä opiskelijan rinnalla ja tukena. Tarvittaessa ohjaaja ulottaa toimintaansa myös ulommalle kehälle oppilaitoksen ulkopuoliseen verkostoon, toimien sielläkin opiskelijan tukena ja myös tiedon siirtäjänä oppilaitoksen ja muiden toimijoiden välillä.

Ohjauksen kehä:

5.1 Perustason tuki opiskelijan arjessa

Savon ammattiopiston ja Varkauden lukion ohjaussuunnitelmassa kuvataan opiskelijan ohjauksen keskeisiä periaatteita sekä esitellään ohjauksen tavoitteita, toimenpiteitä että keskeisiä vastuuhenkilöitä (Sakky. Ohjaussuunnitelma. 2018). Opintoja seurataan neljännesvuosittain jaksopalaverieissa joihin osallistuvat tutor opettajan lisäksi koulutuspäällikkö, tutoropettaja, opinto-ohjaaja, erityisopettaja ja koulutussihteeri. Jaksopalaverien tarkoituksena on toimia tutoropettajalle ”lisähartioina” eli hän saa apua ja neuvoja jostain syystä haasteellisten ohjattaviensa osalta ja lisäksi jaksopalaverin kautta seurataan rahoituslaskentaan liittyvien tietojen oikeellisuutta ja varmistetaan, että tutoropettaja pysyy ajan tasalla opiskelijoidensa tilanteesta (Sakky. Jaksopalaveriohjeistus. 2019.)

Tutor-opettaja on opiskelijan lähin tuki opinnoissa. Hän perehdyttää opiskelijan opintojen alkutaipaleella ja yhdessä opinto-ohjaajan kanssa auttaa opiskelijaa opintoihin liittyvissä asioissa, esimerkiksi kurssivalinnoissa. Tutor käynnistää opiskelijan kanssa henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman eli HOKS-prosessin ja päivittää sitä opintojen aikana. HOKS on työkalu osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa sekä puuttuvan ammattitaidon hankkimisessa, sen osoittamisen suunnittelussa, sekä työelämäyhteistyössä (Sakky. Opiskelijan ohjaaminen ja urasuunnittelu. 2018).

Ammatillisen opettajan työnkuvaan kuuluu opettamansa tutkinnonosan perehdytys sekä tavoitteiden ja arvioinnin selvittäminen opiskelijalle. Opettaja tunnistaa ja tunnustaa oman alueensa osaamista ja seuraa opiskelijan opintojen etenemistä. Mikäli opiskelijan opinnot eivät etene, poissaoloja alkaa kertyä tai muuta haastetta ilmenee hän käynnistää tarvittavat tukitoimet yhteistyössä tutorin kanssa (Sakky. Opiskelijan ohjaaminen ja urasuunnittelu. 2018).

Ammatinohjaaja työskentelee opiskelijan ammatillisena tukena ja ohjaa opiskelijaa oman ammattitaitonsa avulla. Ammatinohjaaja toimii opiskelijan tukena oppilaitosympäristössä ja asiakastöissä sekä työelämä jaksoilla tarpeen mukaan. Ammatinohjaajan tärkein tehtävä on ohjata opiskelijaa oman ammattitaitonsa avulla, rinnalla työskennellen, mallintaen ja soveltaen sekä siirtäen ammattialan ns. hiljaista tietoa eteenpäin tuleville ammattilaisille (Sakky. Opiskelijan ohjaaminen ja urasuunnittelu. 2018).

Opinto-ohjaajan rooli taas on erittäin laaja ja yksikkökohtaisia eroja esiintyy. Toivalan yksikössä työskentelee kolme opinto-ohjaajaa ja opiskelijoita on n.700. Opinto-oh-

jaaja toimii linkkinä kaikkien yhteistyötahojen kanssa ja on vahvasti mukana opiskeluhuollon tapaamisissa. Hän auttaa opintojen suunnittelussa ja seuraa niiden etene mistä sekä on mukana HOKS:n tekemisessä. Opinto-ohjaaja tunnistaa ja tunnustaa opiskelijan aiemmin hankittua osaamista yhdessä tutoropettajien kanssa sekä auttaa opiskelijaa opintoihin liittyvien valintojen kanssa. Myös työelämään siirtymistä ja mahdollisia jatko-opintoja voi suunnitella opinto-ohjaajan kanssa. Lisäksi opinto-ohjaajat ovat mukana alojen markkinoinnissa ja aloittavien opiskelijoiden orientaatiopäivillä (Sakky. Opiskelijan ohjaaminen ja urasuunnittelu. 2018)

5.2 Tuen tarpeen kasvaessa myös tukijoiden joukko kasvaa

Mikäli opiskelijalle alkaa kertyä poissaoloja tai jotain muuta opintoja vaikeuttavaa ilmenee, opiskelija usein selvittää asiaa ensin oman opettajan kanssa. Seuraavaksi mukaan liittyy mahdollisesti kuraattori, jonka työn tavoitteena on opiskelijoiden hyvinvoinnin tukeminen yhteistyössä muun henkilökunnan kanssa.

Kuraattori toimii opiskelijalle maksuttomana, luottamuksellisena keskusteluapuna sekä opiskeluun että elämäntilanteisiin liittyvissä asioissa. Opiskelija voi suoraan varata kuraattorilta ajan itselleen tai sinne voi hakeutua vanhemman, opettajan tai vaikkapa opinto-ohjaajan kautta. Kuraattori, samoin kuin psykologikin, osallistuvat myös henkilökohtaisen vastaanoton lisäksi erilaisiin opiskelijakohtaisiin sekä oppilaitoksen yhteisöllisiin tapaamisiin ja tilaisuuksiin sekä tarvittaessa muihin opiskelijahuollon asiantuntemusta tarvitseviin asiakastilanteisiin kuten esimerkiksi OMAR:iin josta tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

Kuraattorit, psykologit ja psyykkarit eli psykiatriset sairaanhoitajat sekä terveydenhuolto henkilöstö ovat oppilaitoksen sijaintikuntien työntekijöitä. Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013). Toivalan ja Rissalan opetusyksiköissä on noin 900 opiskelijaa ja yksi kuraattori. Moniongelmaisten opiskelijoiden tiivis ohjaus ei ole mahdollista, eikä kuulu suoranaisesti kuraattorin toimenkuvaankaan. Opiskelijaa ohjataan oppilaitoksen ulkopuolisen avun piiriin, esimerkiksi Kuopion psykiatriselle keskukselle.

Opiskelijan tueksi saattaa liittyä myös terveydenhoitaja, mikäli pulmat vaativat terveydenhuollon kannanottoa. Terveydenhoitaja on koululla tavoitettavissa ja toimii lähinnä lähettävänä tahona, mikäli tarvitaan jatkotutkimuksia tai lääkärin konsulttiota.

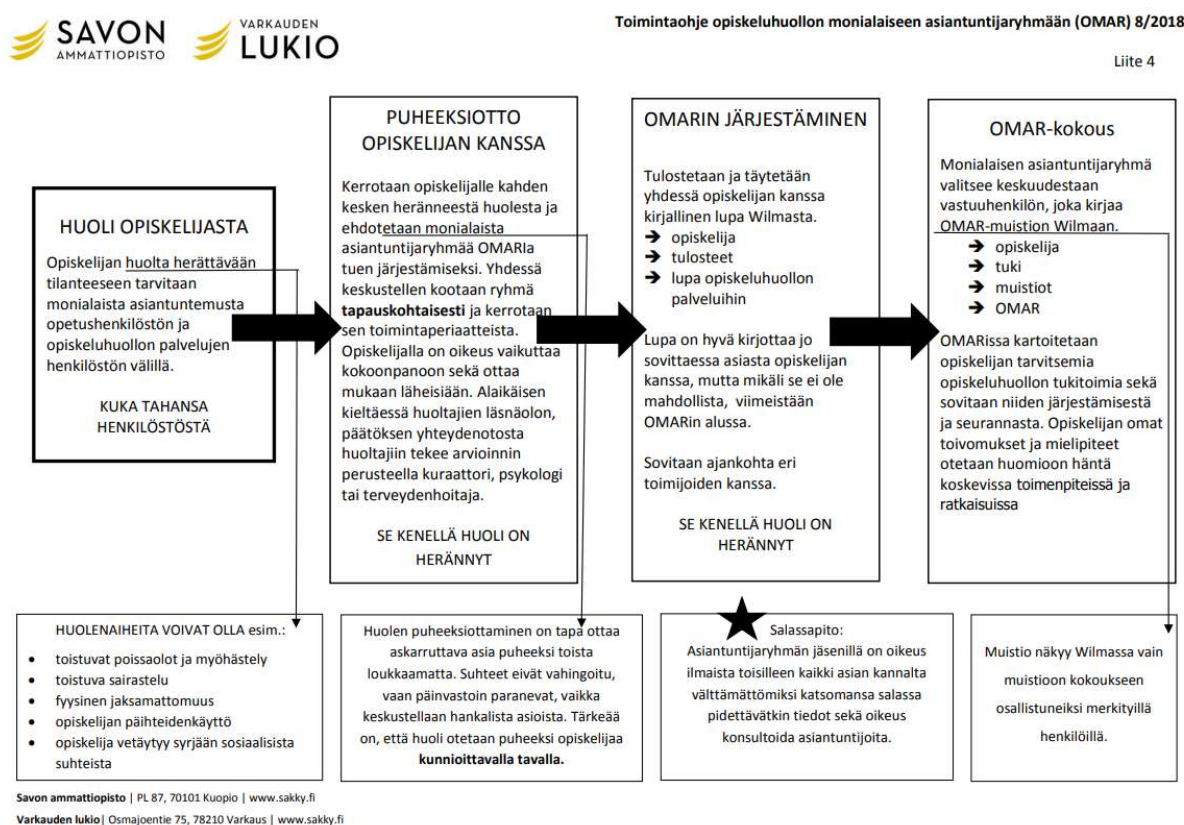
Opiskelijan tukena voi olla myös Kuopiossa ja Siilinjärvellä toimivat Alavan nuorisopsykiatrian avohoidon yksiköt 14–19-vuotiaille, joilla on psyykkisiä ongelmia ja usein myös heikentynyt toimintakyky. Yleisiä psyykkisiä ongelmia ovat vakava masennus, itsetuhoisuus, ahdistuneisuus, syömishäiriö, todellisuudentajun heikentyminen sekä vakavat neuropsykiatriset pulmat ja psyykkiset traumat. (Psshp.2020) Kuopion psykiatrian keskus (KPK) on Kuopion kaupungin ja Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin yhteinen psykiatrista avohoitoa ja -kuntoutusta tarjoava palvelukeskus. Tutkimus-, hoito- ja kuntoutuspalvelut on tarkoitettu 20–64 -vuotiaille kuopiolaisille sekä muille sairaanhoitopiirin potilaille ja kuntoutujille. KPK:lla on vastaanottoa toimintaa myös Karttussa, Vehmersalmella, Nilsiässä ja Maaningalla (Psshp.2020.)

Mikäli asia ei korjaannu tällä interventiolla, seuraavaksi ehdotetaan monialaisen asiantuntijaryhmän (OMAR) koolle kutsumista opiskeluhuollon tuen tarpeen selvittämiseksi ja palveluiden järjestämiseksi. OMAR:ssa on usein mukana opiskelijan ja opettajan lisäksi opinto-ohjaaja, kuraattori, terveydenhoitaja ja koulutuspäällikkö, sekä alaikäisen opiskelijan ollessa kyseessä myös huoltaja. Laiho toteaa omassa opinnäytetyössään, että näiden tapaamisten tunnelma on opiskelijan näkökulmasta helposti syyllistävä ja tuomitseva, opiskelija haluaa usein vaan liueta kiusallisesta tilanteesta ottamalla näennäisesti kaiken tarjotun avun vastaan ja suostuvansa ryhdistäytymään ja parantamaan opiskeluaan, mutta todellisuudessa vaikutus on usein melko vähäinen (Laiho 2017) OMAR toimii useimmiten niin sanotun tunnollisen opiskelijan hetkellisen hairautumisen korjaamiseen, mutta kroonisesti kouluallergisten kohdalla sillä ei ole merkittävää vaikutusta. Hankaluutta OMAR:iin tuo se, ettei kukaan välttämättä tunne kovin hyvin opiskelijan tilannetta ja tällöin asioista puhutaan hyvin pinnallisesti ja ongelmien ydintä ei saada kaivettua esiin.

Täydellä miehityksellä OMAR on melko raskas järjestettävä jo aikataulullisesti ja kustannukset huomioiden sen vaikuttavuus jää usein vähäiseksi. Opettajien ja opiskelija-huoltohenkilöstön kanssa aiheesta keskustellessa on ollut toiveissa saada asiaa käsiteltyä tehokkaammin ja nopeammin, kun kyseessä on opiskelija jonka ongelmat keskittyvät elämänhallinnan osalle.

Oman kokemukseni mukaan tiiviillä kontaktilla opiskelijaan, aktiivisella otteella asioiden hoitoon ja hyvällä yhteistyöllä opinto-ohjaajan ja tutorin välillä päästään parempiin tuloksiin. Tämän järjestelyn ongelma tällä hetkellä on se, että aikaa ja resurssia

kovin kattavaan opiskelijan ohjaukseen ei ole. Alla Sakkyn opiskeluhooltosuunnitelman toimintaohje monialaiseen asiantuntijaryhmään eli OMAR:iin (Kaavio 3) Kaaviossa kuvataan kuinka toimia, kun huoli opiskelijasta herää. Asia otetaan ensin puheeksi opiskelijan kanssa ja ehdotetaan monialaisen asiantuntija ryhmän, OMAR:ia, tarvittavan tuen järjestämiseksi, OMAR voidaan järjestää ainoastaan opiskelijan suostumuksella.

(Kaavio 3: Toimintaohje opiskeluhoollon monialaiseen asiantuntijaryhmään. 2018)

5.3 Erityisen tuen suunnitelma (ETS)

Erityisen tuen suunnitelma tehdään opiskelijalle, jos hänellä on oppimisvaikeuksien, sairauden tai vamman tai muun syyn vuoksi vaikeuksia saavuttaa tutkinnon perusteiden mukainen ammattitaito ja osaaminen. Tuen tarvetta arvioidaan esimerkiksi siirtotietojen perusteella tai erilaisia haastatteluita, lähtötasotestejä ja selvityksiä teemmällä (OPH). Vaikka ETS ennustaa myös muita tuen tarpeita opinnoissa, se ei kuitenkaan ole automaattisesti määrittävä tekijä. Toivalan yksikön opinto-ohjaaja Parkkonen arvioi, että opintoihinsa ohjausta ja tukea tarvitsevista opiskelijoista noin 80% on sellaisia, joilla on tai pitäisi olla ETS.

Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa keskittyy kuitenkin enimmäkseen oppimisen ongelmien ratkaisuun tai helpottamiseen. Useinkaan muiden asioiden takia tukea ja ohjausta tarvitsevat opiskelijat eivät ole ”huonoja” koulussa tai osaamattomia, heidän haasteensa ovat opintojen ulkopuolisessa elämässä, joka taas tekee opiskelusta vaikeaa. Puutteet eivät niinkään ole ammatillisissa taidoissa ja osaamisessa, vaan opiskelutaidoissa ja motivaatiossa. Esimerkiksi motoriset tai vaikkapa luetun ymmärtämisen haasteet ja ongelmat ovat erilainen asia ratkaistavaksi ja tarvitsevat erilaista tukea kuin nuori, joka ei vaan saa itseään ylös sängystä aamulla, koska on valvonut aamuyöhön asti pelaten tai baarissa. Monet ensimmäistä tutkintoaan suorittavat nuoret ovat juuri muuttaneet kotoa ja itsenäinen elämä hakee rajojaan. Kun kaikki on mahdollista ja omista valinnoista kiinni, ylilyöntejä sattuu väistämättä.

5.4 Valmentava koulutus (VALMA) ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA)

VALMA eli valmentava koulutus on suunnattu ensisijaisesti ilman toisen asteen koulutusta oleville nuorille tai aikuisille, jotka tarvitsevat lisää valmiuksia ammatilliseen peruskoulutukseen siirtymiseksi sekä maahanmuuttaja taustaisille henkilöille. Koulutuksen tavoitteena on vahvistaa valmiuksia hakea ammatilliseen koulutukseen sekä vahvistaa valmiuksia suorittaa ammatillinen tutkinto. Opiskelija voi missä tahansa koulutuksen vaiheessa siirtyä suorittamaan ammatillista tutkintoa, mikäli hänellä on siihen tarvittavat valmiudet, hän täyttää alan hakuehdot ja alalla on vapaita opiskelupaikkoja. Valmentavasta koulutuksesta saa 6 lisäpistettä yhteishaussa (Sakky. VALMA. 2018) Oman kokemukseni mukaan Valma on erinomainen paikka osalle opiskelijoista, joilla on haasteita opiskelu ja arkielämän taitojen hallinnassa tai hanka-

luutta valita mitä haluaisi opiskella. Opiskelija voi myös siirtyä ammatillisista opinnoista Valmaan ottamaan vauhtia arkeen sekä opettelemaan opiskelu rytmiä ja muita arkisia taitoja, joita valitettavan usein pidetään itsestään selvyytenä.

VALMAN koulutusta toteutetaan sekä Kuopiossa että Toivalassa. Koulutukseen haetaan kesäaikaan, mikäli on jäänyt ilman opiskelupaikkaa tai kesken vuoden, mikäli vapaita paikkoja on (Sakky. VALMA. 2018). TELMA taas on työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus/perusopetuksen jälkeinen valmentava koulutus. TELMA-koulutus on tarkoitettu yksilöllistä ja laaja-alaista erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille, jotka eivät pääsääntöisesti ole jatkamassa ammatilliseen koulutukseen. TELMA:ssa kehitetään vuorovaikutusta ja tavoitteena on löytää opiskelijan oma polku, toimintakyky huomioiden (Sakky. TELMA. 2018)

5.5 Oppilaitoksen ulkopuoliset toimijat ja yhteistyötahot

Oppilaitoksen ulkopuolella on runsaasti eri toimijoita, jotka ovat mukana opiskelijoiden elämässä opintojen jo keskeydyttyä. Alle 30-vuotiaiden nuorten kanssa työskentelee Kuopiossa muun muassa Helsingin Diakonissalaitoksen Vamos. Diakonissalaitos on yleishyödyllinen säätiö ja yhteiskunnallinen yritys, joka on ollut toiminnassa vuodesta 1867. Diakonissalaitos tuottaa asiakkaidensa elämää parantavia, vaikuttavia sosiaali- ja terveystalvuuja ympäri suomea. Vamos on perustettu vuonna 2008 tukemaan nuoria, joilla on haasteita pärjätä arjessa ja löytää suuntaa elämälleen. Vamoksella nuori saa oman työntekijän, jolla on aikaa tutustua nuoreen ja hänen asioihinsa ja tukea nuorta sekä arjessa että tulevaisuuden suunnittelussa. Vamos on yhteishankkeessa myös Sakkyn kanssa sammakkolammentien yksikössä. Oppilaitos Vamos toimii ennakoitujen keskeytysuhan alla olevien opiskelijoiden kanssa ja tukee palaaviakin opiskelijoita opinnoissa ja arjessa (HDL.2020.) Tämä malli on erittäin kiinnostava, ja siitä on haettu vahvasti innoitusta myös Pilotin ohjausmallin runkoon.

Oppilaitos Vamos on Sakkyn ja Vamoksen yhteinen hanke, jonka toimii vuoden 2021 loppuun yhden yksikön sisällä. Kovin paljon tietoa hankkeen etenemisestä ei ole kantautunut muihin yksiköihin mutta ehkä hankkeen päätyttyä ja toiminnan mahdollisesti vakiintuessa siitä saadaan tarkempaa tietoa.

Kuopiossa toimii uutena tulokkaana myös Ohjaamo, jonka työntekijät auttavat ja ohjaavat alle 30-vuotiaita nuoria heidän elämäänsä liittyvissä haasteissa, kuten arkielämän pulmissa, koulutukseen ja työhön hakeutumisessa sekä erilaisiin tukiin liittyvissä

asioissa. Ohjaamalla on myös yhteyshenkilö Savon ammattiopistossa ja yhteistyötä kehitetään tulevaisuudessa.

Aseman lapset ry on aloittanut keväällä 2020 löytävän nuorisotyön toimintaa Kuopiossa. Siilinjärvellä taas toimii Nuoret pystyy-hanke, joka niin ikään palvelee koulunsa keskeyttäneitä, syrjäytymisuhassa olevia nuoria Siilinjärven ja Lapinlahden alueella. Nämä raja-aidat vaikuttavat palveluiden piiriin hakeutumiseen ja myös opiskelijan kotipaikka siis määrittää minne palveluntarjoajaan tai hankkeeseen kenenkin kohdalla on tarve ottaa yhteys.

NUOTTI-valmennus on Kelan järjestämää matalankynnyksen kuntoutusta 16-29 vuotiaille nuorille joiden toimintakyky on olennaisesti heikentynyt ja estää tai rajoittaa nuoren tulevaisuuden suunnittelua opintojen tai työelämään siirtymisen kannalta. (KKRL 7a§). Valmennukseen voi hakea ilman lääkärinlausuntoa. NUOTTI-valmennuksen tavoitteena on saada nuori kiinnostumaan elämäntilanteestaan, taidoistaan, vahvuuksistaan ja tulevaisuuden suunnittelusta sekä opiskeluun tai työelämään suuntautumisesta (Kela.2020)

Etsivää nuorisotyötä on kaupungin nuorisotoimen puolesta sekä Kuopiossa, että Siilinjärvellä.

Nuorisolain (L1285/2016) mukaan koulutuksen järjestäjän on luovutettava ammatillisen koulutuksen keskeyttäneen, alle 29-vuotiaan nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten. Tiedot voi jättää luovuttamatta, jos koulutuksenjärjestäjä arvioi käytettävissään olevien tietojen pohjalta sekä nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna, ettei nuori ole etsivässä nuorisotyössä tarkoitettujen palvelujen ja tuen tarpeessa (Opiskeluhuollonsuunnitelma.2018. 7.)

Lisäksi sosiaalitoimi, eri sijaishuollon toimijat ja Päihdesäätiö ovat tilanteen vaatiessa mukana opiskelijoiden kanssa työskentelyssä.

Oppilaitoksen henkilöstön kokemus yleisesti on se, että niin Vamoksen kuin muidenkin toiminta painottuu enemmän jo opintonsa keskeyttäneiden asioihin, muttei varsinaisesti tarjoa tukea opintojen oheen ennen niiden keskeytymistä. Osa opiskelijoista kaipaa hyvin vahvaa ja intensiivistä tukea elämäänsä, osana opintojaan.

Nivelvaiheen siirtymiä helpottamaan ja vaihtoehtoiseen, työpainotteiseen tapaan suorittaa peruskoulu, on lukuvuonna 2019-2020 toiminnassa oleva TEPPO-hanke,

jonka piirissä on neljä kuopiolaista yläkoulua. (Hatsala, Pyörö, Minna Canth ja Jynkänlahti). Hankkeen tavoitteena on lisätä peruskoulun yhteistyötä ammatillisen koulutuksen toimijoiden ja työelämäedustajien, alueen työnantajien kanssa. TEPPO-hankkeen tavoitteena on edistää yläkoulun oppilaiden toimijuutta ja motivaatiota, vahvistaa ajankäytön hallintaa ja vastuullisuutta sekä lisätä työelämätaitoja ja tunteista. Teppo hanke vahvistaa myös itsetuntemusta ja omien vahvuuksien tunnistamista, urasuunnitteluvalmiuksia ja päätöksentekotaitoja (TEPPO-hanke.2019.)

Toimijoiden runsaus jättää silti tilan, jota koitamme täyttää. Tässä opinnäytetyössä luonnostelemallani ohjausmallilla. Siinä liikutaan opiskelijan arkielämän ja opintojen rajapinnassa ennen kuin opinnot keskeytyvät. Useat toimijat tulee nähdä ainoastaan rikkautena ja mahdollisuutena hedelmälliseen yhteistyöhön. Jokainen opiskelija, joka saa tutkintonsa suoritettua, on kaikkien meidän etu.

6 KEHITTÄMISTYÖ JA AINEISTO

Opinnäytetyötä varten on kerätty aineistoa useita kanavia hyödyntäen, muun muassa Sakkyn omat kyselyt ja kartoitukset, valtakunnalliset kyselyt sekä omiin havaintoihini perustuvat huomiot ja käynyt niitä läpi eri toimijoiden kanssa. Ohjaustyötä varten on Sakkyllä olemassa valmiit suunnitelmat ja ohjeistukset, mutta niiden käyttöönotto ja soveltaminen arkiseen, paremmin palvelemaan muotoon, on opinnäytetyöni tavoite. Alkukartoitusta tehtiin yhdessä Pilotti-ryhmän kahden koulutuspäällikön sekä kahden opinto-ohjaajan kanssa. Keskusteluissa tunnistettiin kehittämistarve ja haaste, johon ei tällä hetkellä ole pystytty vastaamaan.

Tausta-aineistona on käytetty Sakkyn omia opiskeluhuoltoon ja erityisopetukseen liittyviä suunnitelmia sekä Yhdessä oppimaan- pilotin aiemmin kerättyä aineistoa, kyselyjä ja yhteenvetoja sekä Amispalaute-kysely (2019) ja kouluterveyskyselyn tuloksia. Ohjausmallia on ideoitu yhdessä pilottialojen opettajien ja opiskelijahuoltohenkilöstön sekä koulutuspäälliköiden kanssa. Näkemykset tuentarpeen lisääntymisestä ja tiivistymisestä opintojen ulkopuoliseen elämään ovat hyvin yhteneväiset. Riittävän ohjauksen ja varhaisen puuttumisen oletetaan helpottavan opintoihin kiinnittymistä ja niiden etenemistä.

6.1 Menetelmät

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta (esim. yritys tai asiakas) ja sen käyttäytymisen ja päätösten syitä. Kvalitatiivinen tutkimus rajoittuu yleensä pieneen tutkittavien määrään. Tavoitteena on siis ymmärtäminen, ei määrien selvittäminen. Kvalitatiivinen tutkimus sopii hyvin esimerkiksi toiminnan kehittämiseen, vaihtoehtojen etsimiseen ja sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. (Heikkilä 2014.)

Opinnäytetyössäni on käytetty tiedonkeruun menetelminä muun muassa yksilö- ja ryhmäkeskusteluja ja aivoriihiä asian ideointiin, lähtötilanteen sekä tämänhetkisten tukitoimien kartoittamiseen sekä tulevan ohjauspolun muotoiluun. Havainnot on kerätty työskennellessä Pilotissa mukana olevalla alalla myös useita vuosia ennen pilottia. Aktiivista havainnointia ja muistiinpanoja opinnäytetyötä varten on kerätty keskustelemalla lähityöpiirin toimijoiden ja muiden alojen henkilöstön kanssa.

Kattavimmat keskustelut on käyty Toivalan opetusyksikön koulutuspäällikön sekä opinto-ohjaajan kanssa, molemmilla on taustalla opetustyötä ja opinto-ohjaajalla lisäksi vahva erityisopettaja tausta. Opinto-ohjaajalla on vahva tuntuma siihen, millaista tukea tarvitaan ja mitä tällä hetkellä pystytään tarjoamaan. Tuentarpeen laatua koskevaa tietoa ja yleisiä tunnelmia sekä ajatuksia aiheesta olen kerännyt myös Pilotin kyselyistä, selvityksistä sekä muusta kootusta materiaalista aiheeseen liittyen. Saksyillä on varsin laajasti ohjeistuksia aihetta koskien. Arjessa ne eivät vielä toimi aivan suunnitellusti eli niin että jokainen opiskelija saisi tarvitsemansa ohjauksen.

Käytyjen keskustelujen ja kerätyn tiedon pohjalta on koottu esitys ohjausmallista (Liite 1) johon on pyritty rajaamaan toiminta-alue ja kohderyhmä hyvin suoraviivaisesti ja selkeästi. Tulee kuitenkin muistaa, että yksilöllisellä tasolla ohjauksen määrässä ja intensiteetissä on opiskelijakohtaisia eroja ohjauksen tarpeen mukaan

6.2 Kyselyt ja kerätty tieto

Pilotissa tietoa on kerätty kyselyissä sekä opiskelijoilta että henkilökunnalta. Kysymykset kyselyissä on muotoiltu niin, että tuloksista on vaikeaa saada mitään mullistavaa tietoa juuri tähän aiheeseen. Opiskelijoilta on kysytty muun muassa opintojen etenemisestä, opetustiloista ja välineistä sekä opetuksen ja ohjauksen laadusta ja riittäväydestä, että palautteesta oman kehityksen osalta. Tulokset kyselyssä ovat olleet Pilotille myönteisiä, noin 70 % vastanneista on ollut samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että opiskeluympäristö on turvallinen, viihtyisä ja siisti, sekä siitä, että opinnot ovat edenneet hyvin, yksilöllisesti ja sopivaan tahtiin ja ohjausta ja opetusta on tarjottu riittävästi. Tuloksia vääristää hieman se, että opinnoissa syrjään jäävät, moniongelmaiset nuoret eivät juurikaan vastaa kyselyihin, Pilotin aloilla opiskelee n. 900 opiskelijaa, vastauksia oli 356, eli alle puolet opiskelijoista vastasivat kyselyyn.

Opettajilta kysyttiin pilottiin liittyvien uudistusten edistämisestä, oman opetuksen laadusta ja opiskelijoiden yksilöllisen opintopolkujen mahdollistamisesta ja vastauksissa ammatillisista opettajista noin 80% oli samaa tai täysin samaa mieltä siitä, että oli ollut edistämässä toimintaa ja yksilöllisiä opintopolkuja sekä antanut laadukasta opetusta. Vaikka Pilotti tähtää työelämää ja yksilöä palveleviin ratkaisuihin esimerkiksi opintojen moduloinnin ja yksilöllisten opintopolkujen suhteen, niin kaikki tämä palvelee parhaiten itseohjautuvaa ja motivoitunutta opiskelijaa, joka ei kuulu tämän opinnäytetyön kohderyhmään.

6.3 Amiskysely

Opetushallituksen sivuilla kyselystä kerrotaan näin; Ammatillisen koulutuksen opiskelijapalautteen (Amiskyselyn) avulla seurataan opiskelijoiden tyytyväisyyttä koulutuksen järjestämiseen ja sen vaikuttavuuteen. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät, joilla on opetus- ja kulttuurihallituksen myöntämä tutkintojen ja koulutuksen järjestämislupa, vastaavat palautteen keräämisestä. Palaute kerätään anonyymisti ja tuloksia käytetään koulutuksen järjestäjän sisäiseen laadun seurantaan ja niitä hyödyntävät myös opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus sekä työelämätoimikunnat sekä laadunseurannassa, että toiminnan kehittämisessä.

Palautekysymykset tuottavat tietoa kehittämisen tueksi ja lisäksi osa kysymyksistä vaikuttaa ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteena koulutuksen järjes-

täjille myönnettävään vaikuttavuusrahoitukseen vuodesta 2020 alkaen. Opiskelijapalautteen käytöstä rahoituslaskennassa on säädetty OKM asetuksessa 415/2018. Palautte kerätään opiskelijoilta, joiden tavoitteena on suorittaa ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto tai näiden tutkintojen osa tai osia. Palautetta ei kysytä opiskelijoilta, jotka suorittavat valmentavaa koulutusta (VALMA) tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta (TELMA), tutkinnon osia pienempiä kokonaisuuksia tai muuta ammatillista koulutusta, eikä opiskelijoilta, jotka suorittavat tutkinnon tai sen osan/osia menemällä suoraan näyttöön (OPH.2020.)

Opiskelijat vastaavat kyselyyn kaksi kertaa opintojensa aikana: aloitusvaiheessa, kun henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS) on ensimmäisen kerran hyväksytty. Opiskelijalle lähtee automaattisesti linkki, josta kyselyyn pääsee. Toisen kerran kyselyyn vastataan päättövaiheessa, kun opiskelija on osoittanut HOKS:ssa tavoitteena olevan tutkinnon tai tutkinnon osan tai osien suorittamiseksi tarvittavan osaamisen opiskelijan HOKS:n mukaisesti.

Lukuvuoden 2019-2020 kyselyiden avoimia vastauksia katsottaessa, kysymykseen ”mitä parantaisit opintojen aloituksessa” oli moni vastannut toivoen ryhmäytymistä ja yhteishengen luomista alkupäivinä. Tämä ilmeni vastauksissa ajatuksena opinnoissa toimimisen helpottumisesta, kun tuntee opiskelutoverit. Nykyinen yksilöllinen opiskelumalli ei tue vahvaa ryhmäytymistä, mutta mahdollisuuksien mukaan on hyvä tukea esimerkiksi kurssikohtaisten ryhmien muodostumista. Tiimityöskentelyn tärkeys korostuu jatkossa myös työelämässä, ja sen pelimerkit on hyvä ottaa haltuun viimeistään ammatillisten opintojen aikana.

6.4 Kouluterveyskysely 2019-2020

Savon ammattiopistossa on kerätty viimeisin kouluterveyskysely 2019, tulokset on saatu 2020 ja sieltä on nostettu erilaisia teemoja kehitettäväksi. Näitä on muun muassa terveys ja erityisesti vuorokausirytmä, elintavat, päihteet ja nuuska, välituntiaktiviteetit, myöhästelyn vähentäminen sekä nollatoleranssi kaiken kiusaamisen, uhkailun ja häirinnän suhteen. Eri osa-alueille on nimetty henkilöitä hoitamaan asian jatkokehittelyä ja näiden kehitystöiden tuloksiin saamme varmaankin pian jo tutustua. Yhteistyötä on kehitelty esimerkiksi Savonia amk:n fysioterapeuttiopiskelijoiden kanssa terveellisten elämäntapojen osalta (Toivalan kehittämissuunnitelma. 2020)

Yksi konkreettinen toimenpide kyselyiden pohjalta on opiskelijoille nykyään tarjottava aamupuuro. Puuron takana piilee myös halu parantaa opiskelijoiden vireystilaa ja terveellistä ruokailukulttuuria ja kansanterveydellisten riskien kuten ylipainon hallinta (Warkauden sanomat. 2020) Lukuvuoden 2019-2020 kyselyn vastauksissa on aavistuksen parantuneet lukemat lähes joka osiossa. Poikkeuksena oli kiusaamista, syrjintää tai häirintää kokeneiden määrä, joka oli lukuvuonna 2018-2019: 38 ja 2019-2020 vastaava luku on jo 64. Tämäkin on asia, johon voi olla mahdollista vaikuttaa ohjausta lisäämällä.

6.5 Tutkinnonperusteet ammatillisessa koulutuksessa

Tutkinnonperusteissa määritellään tulevan ammattilaisen ominaisuuksia, joihin kuuluu yleisellä tasolla vastuullinen, oma-aloitteinen, suunnitelmallinen ja laatutietoinen toiminta. Ammattilaisen toiminta on asiakas- ja yhteistyöorientoitunutta, hän huomioi työskennellessään työturvallisuuden ja lisäksi myös taloudellisuuden sekä ympäristöasiat (eperusteet.2018.) Osalla näihin mittapuihin yltäminen ei ole aivan yksiselitteinen asia, varsinkaan ilman tukea ja ohjausta. Samalla nämä taidot kuuluvat myös hyvän elämän perusaineksiin ja jokaisella opiskelijalla tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet tavoitella niitä. Lähtökohdat opiskelijoilla ovat hyvin erilaisia ja ohjauksen ja tuen tarpeen kirjo laaja. Hyvää elämää ja hyvää ammatillista osaamista tukemaan tarvitaan sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutusosaamista, näissä kaikissa voi kehittyä, kun ympäristö ja ilmapiiri ovat sille suotuisia.

7 OHJAUKSEN MALLI PILOTTIIN

Ohjauksen tavoitteet ja periaatteet Savon ammattiopistossa on kirjattu seuraavasti: Ohjenuorana on Savon koulutuskuntayhtymän perustehtävä, arvot ja visio. Perustehtävänä on lisätä nuorten ja aikuisten osaamista ja vastata näin alueen työelämän osaamistarpeisiin sekä olla mukana kehittämässä sitä (Sakky. Ohjaussuunnitelma. 2018)

Arvona on luottamus, jonka mukaan ohjauksen lähtökohtana on jokaisen opiskelijan mahdollisuus yksilölliseen opintopolkuun. Erityisesti kehoitetaan kiinnittämään huomiota niiden opiskelijoiden ohjaukseen, joiden opinnot eivät etene suunnitellulla tavalla. Tuen tarve tulisi tunnistaa varhain ja tukitoimet suunnitella sekä käynnistää asianmukaisesti ja tuen olla riittävää laajuudeltaan. Visiona Sakkyllä on olla huippukouluuttaja vuonna 2020 (Sakky. Perustehtävä, visio ja arvo. 2018).

Ohjausta tarjotaan yksilö, pienryhmä ja ryhmämuotoisena jo ennen opintojen alkua, niiden alkaessa, opintojen aikana, päättövaiheessa sekä myös opintojen jälkeen. (Ohjaussuunnitelma 2018.) Ohjauksen idea, sisältö ja perustelut ovat olemassa ja kirjattuna Sakkyn suunnitelmiin. Arjessa toiminta ei valitettavasti näyttäyty yhtä sujuvana ja tarpeita kohtaavana. Pilotissa opinnäytetyössä kehitelty ja rajattu ohjauksen toimintamalli olisi tarkoitus saada toimimaan ja elämään arjessa. Ohjaustyön tiivistys Powerpoint esityksen muodossa, esitys on kasattu Pilottia varten ja toimintamallin markkinomiseksi (liite 1.)

7.1 Ohjauksen tarve

Ohjaus on suunnattu ensisijaisesti ammatillista perustutkintoa vaille olevalle opiskelijalle, jonka opinnot eivät syystä tai toisesta etene suunnitellusti. Poissaoloja voi alkaa kertyä, elämän ja arjen rytmi voi olla hukassa tai päihteet hankaloittavat opiskelua ja elämää. Voi olla mielenterveysongelmia tai sosiaalisia haasteita, jolloin toimiminen vieraassa ympäristössä ja suurissa ihmisjoukoissa vaatii vahvaa tukea.

Haasteet voivat olla moninaisia. Ohjaaja auttaa opiskelijaa tunnistamaan sekä voimavarojaan että haasteitaan, joihin yhdessä etsivät ratkaisuja. Ohjaajalla on aikaa, hän tutustuu opiskelijaan ja hänen asioihinsa, kuuntelee, auttaa ja tukee. Tarvittaessa ohjaaja auttaa opiskelijaa hakeutumaan esim. päihdepalveluihin tai sosiaali- ja terveyspalveluihin. Ohjaaja toimii myös mukana moniammatillisissa ryhmissä ja alojen tiimeissä. Ohjaaja on tarvittaessa opiskelijan mukana tapaamisissa sekä toimii linkkinä myös kodin/huoltajien, eri toimijoiden ja oppilaitoksen välillä.

7.2 Ohjauksen toteutus

Ohjaustyö on tavoitteellista työtä, jonka etenemistä tarkastellaan ja päivitetään ohjaus tapaamisissa ja moniammatillisissa ryhmissä säännöllisesti ja aina tarpeen mukaan. Kirjausta on suunniteltu tehtäväksi WILMA:aan, tapaamisista kirjataan eli niin sanottu yleinen sisältö, esimerkiksi mitä on sovittu, milloin taas tavataan ja millaisia tavoitteita yhdessä on asetettu. Ohjaus perustuu vahvasti luottamukselliseen suhteeseen ja on aina täysin vapaaehtoista. Mikäli koetaan, ettei ohjaus hyödytä opiskelijaa tai tuen tarpeeseen ei pystytä vastaamaan riittävän laajasti, huolehditaan siitä, että opiskelija saa tarvitsemansa avun muualta.

Ohjaustyötä tehdään matalalla kynnyksellä, nopealla tavoitettavuudella, ilman viranhaltijapäätöksiä tai diagnooseja, oppilaitoksen ja opiskelijan arkiympäristössä sekä

mahdollisesti myös verkossa, mikäli opinnot esimerkiksi koronan takia siirtyisivät taas kokonaan etäopetukseen. Arkiympäristöllä tarkoitetaan Savon ammattiopiston tiloja sisällä ja ulkona sekä yleisesti lähiympäristön hyödyntämistä ohjauksessa. Ohjaustilanteen on tarkoitus olla luonteva, täysin opetuksesta irrotettu kohtaaminen, jossa ei olisi minkäänlaista arvo- tai auktoriteetti asetelmaa.

Verme-vertaismentoroinnin kuvailussa on mentoria kuvattu muun muassa sanoilla kuuntelija, avartaja, tukihenkilö, ammatillinen olkapää ja taskulamppu, samaisessa ammatillisen auttajan ja tukijan roolissa (Jamk.2019), ohjaajan tehtävä on kulkea rinnalla, eikä ohjata ”ylhäältäpäin”, vaan auttaa opiskelijaa löytämään itse hänelle sopivimmat ratkaisut ja mahdollisuuden hyvään elämään (Sakky. Perustehtävä, visio ja arvo. 2018). Vertaismentoroinnin ajatus perustuu ihmisten väliseen tasa-arvoon. Tulee kuitenkin huomioida myös asian juridiset puolet ja eri virka-asemassa olevien erilaiset oikeudet ja velvollisuudet (Jamk.2019). Ohjaajalla on velvollisuus hoitaa työnsä lakien ja asetusten sekä yhteisesti sovittujen pelisääntöjen mukaan, opiskelijalla on aina oikeus paitsi saada ohjausta, myös oikeus kieltäytyä ohjauksesta.

Ohjauskontakti voi syntyä kenen tahansa aloitteesta. Tutoropettajat voivat HOKS:in aikana tunnistaa vahvaa ohjauksen tarvetta jollain osa-alueella ja ilmoittaa tästä ohjaajalle, jolloin hän kontaktoi opiskelijan tai vaihtoehtoisesti opiskelija voi ottaa yhteyttä opettajan suosituksesta. Aloite yhteistyöhön voi tulla myös muun henkilöstön kautta tai esimerkiksi huoltajilta, mikäli kyse on alaikäisestä opiskelijasta tai jos 18-vuotta täyttänyt on antanut oppilaitokselle luvan jakaa tietoa edelleen huoltajien kanssa.

Ohjaajan tehtävä ei kuitenkaan ole antaa ammatillista ohjausta tai tukiopetusta. Tämän hoitavat alojen erityisopettajat, ammatilliset opettajat ja ammattinohjaajat. Ohjaaja on tukena kaikessa muussa toiminnassa, mikä on mahdollistamassa opiskelijalle opiskelujen etenemisen ja aikanaan valmistumisen. Esimerkiksi elämäntaitojen parantamisessa sekä arkirytmien muodostamisessa ja säilyttämisessä, terveellisemmissä elämän tavoissa ja sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuksen tukemisessa opiskelijan tarpeiden mukaan.

Ohjauksen tulee olla aina yksilöllistä, opiskelijalähtöistä, voimavarakeskeistä sekä joustavaa. Ohjausmalli sisältää opiskelijan ja hänen elämäntilanteensa kokonaisvaltaisen huomioimisen ja tarvittavien tukitoimien räätälöinnin, moniammatillista yhteistyötä hyödyntäen. Tärkeintä on helppo ja nopea saavutettavuus ja tutuissa ympyröissä

toimiminen. Tavoitettavuus toteutuu ohjaajan ollessa läsnä eri alojen arjessa, tuttuun henkilöön on helppo ottaa kontaktia joko kasvotusten tai esimerkiksi viestisovelluksen kautta. Ohjaaja voi hyvin näkyä myös sosiaalisessa mediassa. Tänä päivänä se on varteenotettava kanava tavoittaa erityisesti nuorempia opiskelijoita. Kohtaamisten pitäminen rentoina ja luontevina, osana arkea ja opintoja, luo pohjaa luottamukselliselle ohjaussuhteelle. Ohjauksen saaminen ei saa edellyttää päätöksiä, lähetteitä tai diagnooseja.

Ohjaaja voi toimia arjessa tukena ja luotsina silloin, jos opiskelija ei itse pysty hankkiutumaan avun piiriin, tai osaa etsiä sitä oikeista paikoista. Tukiverkostossa taas ohjaajan rooli on olla linkkinä eri tahojen välillä ja mukana purkamassa liiat päällekkäisyydet sekä tukea opiskelijaa. Yhteistyön aloittaminen opiskelijan kanssa voi tapahtua kenen tahansa aloitteesta ja perustuu vapaaehtoisuuteen. Ohjaajan on hyvä olla säännöllisesti mukana mm. alojen tiimi – ja jaksopalavereissa, näin saadaan jaettava ajantasaista tietoa yhteisesti.

7.3 Ohjauksen tavoitteet

Ohjauksen tavoitteena on estää opiskelijan opintojen keskeytyminen, tukea opiskelijaa eri elämäntilanteisiin liittyvissä haasteissa ja näin vahvistaa myös opiskelunvalmiuksia. Ohjaaja varmistaa riittävät tukitoimet yhdessä muiden toimijoiden kesken. Ohjauksen kohderyhmää on ammatillinen perustutkinto-opiskelija, iästä riippumatta, joka tarvitsee tukea opintoihinsa ja/tai elämänhallintaan ja arkitaitoihin. Motivointi, aktivointi, innostaminen ja osallistaminen ovat ohjaajan ydintehtäviä. Ohjaaja on rinnalla kuljija, yhdessä tekijä, kannustaja ja kuuntelija. Ohjaaja on aktiivisesti mukana opiskelijan arjessa.

Ohjaustyön tavoite on hyvinvoinnin monipuolinen edistäminen niin, että opiskelija saa mahdollisuuden saattaa opintonsa päätökseen ja päästä kiinni työelämään tai jatko-opintoihin ja sitä kautta aktiiviseksi osaksi yhteiskuntaa. Ohjaustyö on tavoitteellista työtä opiskelijoiden hyväksi ja sen painopiste on varhaisessa puuttumisessa, helppossa tavoitettavuudessa ja riittävän pitkäkestoisessa ohjaussuhteessa. Ohjaaja tarjoaa matalankynnyksen tukea ja ohjausta, on toiminnallaan lisäämässä yhteistyötä ja osallisuutta sekä mahdollisuutta vaikuttaa omiin asioihin (Hirvi.2013.)

7.4 Ohjauksen etiikkaa

Ammattieettinen koodisto antaa päätöksenteon tueksi tietoa eli ammattikäytännöt, joiden kautta työn eettiset vaatimukset toteutuvat. Ammattieettiset säännöt ovat apukeinoina, joita eettisessä harkinnassa voidaan käyttää. Niistä ei voi kuitenkaan löytää valmiita vastauksia, koska tilanteet ovat erilaisia (Sesay. 2013.) Ohjaajan tehtävän eettistä ohjenuoraa on tehty opinto-ohjaajan eettisten periaatteiden pohjalta (Sopo.2009).

Ohjauksen periaatteena on ohjattavan kunnioittaminen ja hänen hyvinvointinsa tukeminen. Ohjaajan tulee kunnioittaa opiskelijan itsemääräämisoikeutta, ohjaajan tehtävä on tuoda esille vaihtoehtoja ja kunnioittaa opiskelijan valintoja niiden suhteen. Ohjaustyö on luottamuksellista ja se on pystyttävä säilyttämään myös muuttuvissa ohjausolosuhteissa. Ohjattavan edun kannalta välttämätöntä tietoa voi luovuttaa, mutta asiasta on pyrittävä keskustelemaan ohjattavan opiskelijan kanssa ja kannustettava häntä ensisijaisesti itse ottamaan asiaa esille.

Tietojen luovutuksessa noudatetaan voimassa olevia lakeja ammatillisesta koulutuksesta (L531/2017) ja tietosuoja-laki (1050/2018) Ohjaajan keskeisiin työvälineisiin kuuluu hänen oma persoonansa ja ohjauksellinen asiantuntijuutensa. Ohjaaja tiedostaa oman arvomaailmansa sekä yhteiskunnan ja muista kulttuureista tulevien arvot, jotta pystyy antamaan eettisesti kestävä ohjausta opiskelijoille. Ohjaaja reflektoi omaa työtään ja kehittää sitä, hän pitää ammattitaitoaan ajan tasalla hankkimalla ajantasaista tietoa ja osallistumalla täydennyskoulutuksiin (Sopo.2009)

7.5 Ohjaustyön vaikuttavuuden mittaaminen

Tavoitteena on myös ohjausmallin vakiinnuttaminen, johon liittyen kehittämis- ja opinnäytetöitä on jo tehty muissa kaupungeissa ja niiden oppilaitoksissa huomattavasti. Näissä ohjaustyön tarpeellisuutta ja merkityksellisyyttä on kartoitettu sekä opilaille ja opiskelijoille, että opetushenkilöstölle. Muun muassa Juha-Petteri Jokitalo on opinnäytetyössään Laurealla tutkinut opiskeluhuollon henkilöstön kokemuksia kasvatusohjaajan työn vaikuttavuudesta. Kokemukset ovat positiivisia ja kasvatusohjaajat on koettu arvokkaaksi osaksi työyhteisöä (Jokitalo. J. 2020.23-25)

Ohjauksen vaikutusta voidaan mitata yleisellä tasolla opintojen negatiivisen keskeytysten määrää seuraamalla, sekä esimerkiksi päättökyselyjen tuloksista. Tänä syksynä on tullut lisäksi uusi Opintokamu-kysely, jossa seurataan opiskelun lisäksi sosiaalisia

suhteita, tunteita ja mieliala-asioita. Kyselyn tuloksia hyödynnetään oppilaitoksen hyvinvoinnin edistämisen kehittämiseen.

Kyselyitä voidaan suorittaa opiskelijoille myös kohdennetusti. Vastaajina toimivat tällöin ohjausta saaneet henkilöt, jolloin voidaan esimerkiksi toteuttaa ohjauksen aloitus- ja lopetuskysely, tai -kartoitus. Lukuvuosi on mahdollisesti lyhyin rationaalinen seurantajakso, sillä sitä lyhyemmällä aikavälillä perusteltuja tuloksia on haasteellista esittää. Ohjauksen seurannan ja kartoituksen tulee myös olla jatkuvaa prosessin toteutumisessa.

8 PALAUTE JA POHDINTA

Työn aihe on ajankohtainen, sillä ohjaustyön tarpeen oletetaan kasvavan tulevaisuudessa. Hyvät suunnitelmat eivät kuitenkaan korvaa tehtyä ohjaustyötä. Sen takia olisi tärkeää toteuttaa Sakkyn ohjaustyön suunnitelmia opiskelijan arjessa. Tilaaajalta sain kiitosta ammattimaisesta työotteesta ja yhteistyötaidoista eri toimijoiden välillä, myös opinnäytetyön osalta palaute on ollut positiivista tuen kartoituksen ja ohjausmallin suhteen. Yhdenmukaisten toimintamallien kehittäminen koulutus alasta riippumatta vaatii ohjaajan työnkuvan rajaamista ja selkeyttämistä. Hajallaan olevien tukimuotojen ja yhteistyötahojen kartoitus selkeytti oppilaitoksessa tarjottavan tuentarpeen määrittelyä sekä suuntaa, johon sitä on hyvä lähteä kokeilemaan ja kehittämään.

Mikäli opinnäytetyön ohjausmallia kokeillaan Pilotissa, tulisi kerätä kattavaa palautetta ohjauksen ajalta, sen sisällöstä ja yksilökohtaisesta vaikutuksesta sekä opiskelijoilta itseltään, että opetushenkilöstöltä. Myös ohjaustyön merkitys opettajien työn kuormittavuuden vähentämisessä, haastavien opiskelijoiden kanssa työskennellessä, olisi kiinnostava asia selvitettäväksi.

Tärkeää olisi myös selvittää ohjausmallia toteuttavien työssäjaksamista ja palautumista, koska ohjaus- ja neuvontatyön erityinen haaste ovat ihmisten kohtaaminen kasvotusten, läheltä ja henkilökohtaisesti. Päätöksiä tehdään ihmisen kanssa ja rinnalla; nykyhetkestä ja tulevaisuudesta. Eikä kyseessä ole vain yhden henkilön vaan myös läheisten elämä (Jamk. Ohjaus ja neuvontatyö. 2019.)

Yhteisöpedagogien ohjausosaamista tarvitaan myös ammatilliseen koulutukseen ja kiinteäksi osaksi opiskelijahuoltoa. Ammatillisessa koulutuksessa työskentelevän ohjaajan toimenkuvan ja kelpoisuusvaatimuksien määrittely olisi tärkeää. Valitettavasti ohjaustyö tuntuu monessa tilanteessa olevan aliarvostettua, mikäli tarkastellaan esimerkiksi tehtävän vaativuuden arviointia ja palkkausta. Tämän takia olisi tärkeää määrittää tehtävään vaadittava koulutuksen taso, esimerkiksi onko perustutkinto riittävä kuten ammatinohjaajilla, vai voisiko itseään kouluttaa lisää ammattikorkeakoulussa ja samalla tämä näkyisi myös palkkauksessa. Tällä hetkellä ammatinohjaajan nimikkeellä työskentelevien lisäkoulutusta toki kannustetaan mutta siitä ei makseta.

Opinnäytetyön lopputuotoksen eli ohjausmallin osalta työ on onnistunut mielestäni keskimäärin hyvin. Tehtävä on rajattu selkeästi ja verkosto kartoitettu. Ohjaustyön to-

teutuksen kannalta työn merkitys on tässä vaiheessa vielä epävarma. Mikäli ohjausmallia päästään hyödyntämään, saadaan parempi kuva siitä, vaatiiko tehtäväkuva vielä tarkentamista ja tiukempaa rajaamista. Oppivelvollisuuden laajentaminen ja sen aikataulutuksen lisäminen aloilla intensiivisen ohjauksen tarvetta, jolloin voisi olla hyvä aika testata myös tätä ohjausmallia. Mikäli työtä ei päästä testaamaan ja kehittämään opetusaloilla, sen merkitys on vähäinen eikä sen voi katsoa onnistuneen siinä mitä tarkoitusta varten se tehtiin. Pelkät kartoitukset ja suunnitelmat eivät tuo arkeen kipeästi kaivattua apua.

Opinnäytetyön toiminnallista osuutta ja havainnointia sekä muuta tekemiseen pohjautuvaa työtä on ollut ilo tehdä. Henkilökohtaisesti olen kokenut kirjallisen työn haastavaksi aina ja näin myös tämänkin projektin työläimmäksi osioksi. Ohjaustyö itsessään on antoisaa, toisinaan erittäin haastavaa ja siksi myös palkitsevaa.

LÄHTEET

Aivojen kehitys. Viitattu 24.6.2020 <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/03/23/aivojen-kehitys-kyky-oppia-uutta-sailyy-koko-elaman-ajan>

Arjen arkki. Saku ry. 2013. <https://arjenarkki.fi/menetelmapankki/hankkeet/69>

Arrow, 5S-menetelmällä siisteyttä ja järjestystä tuotantotiloihin. Viitattu 14.8.2020 <https://blogi.arroweng.fi/5s-menetelm%C3%A4ll%C3%A4-siisteytt%C3%A4-ja-j%C3%A4rjestyst%C3%A4-tuotantotiloihin>

Friman. M. 2013 Ohjaus- ja neuvontatyön etiikasta. Viitattu 14.8.2020. <https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2013/03/19/ohjaus-ja-neuvontatyon-etiikasta/>

Hallitusohjelma. 2019. Viitattu 18.8.2020 <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/osaamisen-sivistyksen-ja-innovaatioiden-suomi>

Helsingin diakonissalaitos. Vamos. Viitattu 1.7.2020. <https://www.hdl.fi/vamos/>

Hirvi, Saara.2013. Opiskelijan ohjauksen kehittäminen opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyä välineenä Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa – alkukartoitus. <https://www.theseus.fi/handle/10024/66888>

Hyvän ohjauksen kriteerit. 2015. Viitattu 17.6.20 https://opintopolku.fi/wp/wp-content/uploads/2015/11/158918_hyvan_ohjauksen_kriteerit-1.pdf

Ihalainen, J., Kettunen, T. 2016. Turvaverkko vai trampoliini sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki. Sanoma Pro Oy

Jalonen, Elina. Resilienssi on sinnikkyyttä ja selviytymiskykyä. viitattu 30.6.2020 <https://oivaltaen.fi/resilienssi/>

Jamk. 2019. Ohjaus ja neuvontatyön etiikasta. <https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2013/03/19/ohjaus-ja-neuvontatyon-etiikasta/>.)

Jokitalo, Juha-Petteri. 2020. Opiskeluhuollon kokemuksia kasvatusohjaajan työn vaikuttavuudesta koulussa. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/336813/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6_valmis_Jokitalo.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kallio, Jenni. 2016. Opettamisen vallankumous -opettajasta elinikäisen oppimisen valmentajaksi. Helsinki. Tietosanoma.

Kela. Viitattu 14.8.2020. <https://www.kela.fi/yhteistyokumppanit-kuntoutuspalvelut-palveluntuottajille-palvelukuvaukset-taydentava-ohje-nuotti-valmennus>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531. Viitattu 14.8.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531#a531-2017>

Laiho, Sari ” SE ON VAAN NIIN HELPPO LOPETTA SE KOULU” – Ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen syyt ja opiskelijoiden ohjauksen tarpeet. Opinnäyte-työ Sosionomi AMK 2017 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/136223/sari_laiho.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Myrskylä P. (2011) Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjäyys. 12/2011. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö <https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Nuoret+ty%C3%B6markkinoiden+ja+opiskelun+ulkopuolella+17032011.pdf>

Nuorisotila nousee pyörien päälle – "Mahtava tapa kohdata oikeita aikuisia" Viitattu 19.6.20 <https://yle.fi/uutiset/3-8752399>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 5.6.2020 <https://minedu.fi/amisreformi>

Opetushallitus, Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa. Viitattu 15.7.2020 <https://www.oph.fi/en/node/185>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Viitattu 9.6.20 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Paajaste, Marita. 2017. viitattu 18.6.20 <https://blog.barona.fi/psykologinen-paamatuksessa>

Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri. Viitattu 13.8.2020 <https://www.pssh.fi/hoitopalvelut/psykiatria/nuorisopsykiatria>

Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri. Viitattu 13.8.2020 <https://www.pssh.fi/potilaat-ja-vierailijat/sairaalat/kuopion-psykiatrian-keskus>

Rudanko, Juha. 2008. Viitattu 31.8.2020 <https://www.maailmankuvalehti.fi/2008/8/pitkat/aivot-aikuistuvat-vaiheittain>

Sakky. 2019 a. 13.8.2020 <https://www.sakky.fi/kuntayhtyma/esittely>

Sakky. Opiskelijan ohjaaminen ja urasuunnittelu. 2018. Viitattu 12.10.2020 <https://www.sakky.fi/opiskelijalle/ammattillinen-opiskelu/opiskelijan-ohjaaminen-ja-urasuunnittelu>

Sakky. Opiskeluhoitosuunnitelma. 2018. Viitattu 18.8.2020 https://www.sakky.fi/sites/default/files/PDF/suunnitelma_opiskeluhoitosuunnitelma.pdf

Sakky. Opiskelijoiden päihdeohjelma. 2018. <https://www.sakky.fi/sites/default/files/kuvat/paihdeohjelma.pdf>

Viitattu 14.10.2020. <https://www.sakky.fi/kuntayhtyma/esittely/organisaatio/perustehtava-visio-ja-arvo>

Sakky. Toivalan kehittämissuunnitelma. Viitattu 13.8.2020

Sakky. Toimintaohje poissaolotilanteisiin. 2018. Viitattu 28.8.2020 Kaavio 1. https://www.sakky.fi/sites/default/files/kuvat/suunnitelma_opiskeluhoitosuunnitelma.pdf

Sakky. Toimintaohje opiskelukyvyn arviointiin. 2018. Viitattu 28.8.2020. Kaavio 2. https://www.sakky.fi/sites/default/files/kuvat/suunnitelma_opiskeluhoitosuunnitelma.pdf

Sakky. Toimintaohje opiskeluhoollon monialaiseen asiantuntijaryhmään. 2018. Viitattu 28.8.2020 Kaavio 3. https://www.sakky.fi/sites/default/files/kuvat/suunnitelma_opiskeluhoitosuunnitelma.pdf

Sakky. Valma. Viitattu 20.8.2020 https://www.sakky.fi/telma-ja-valma?type_1=opintokortti_nuoret&tid_4%5B0%5D=104&combine=

Sakky. Telma. Viitattu 20.8.2020 <https://www.sakky.fi/yhteishaku/telma-tyohon-ja-itsenaiseen-elamaan-valmentava-koulutus>

Sakky, Yhdessä oppimisen Pilotti. Viitattu 5.6.2020 <https://www.sakky.fi/pilotti>

Sesay, Auli. 2013. Viitattu 14.10.2020 <https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2013/03/19/ohjaus-ja-neuvontatyon-etiikasta/>

Sorel, Anni-Riikka. 2013 <https://yle.fi/uutiset/3-6839757>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen keskeyttäminen [verkkojulkaisu].

ISSN=1798-9280. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 13.8.2020].http://www.stat.fi/til/kkesk/2018/kkesk_2018_2020-03-12_tie_001_fi.html

STTK. Koulutus on paras tapa ehkäistä syrjäytymistä. Viitattu 28.7.2020 <https://www.sttk.fi/2018/01/24/koulutus-paras-tapa-ehkaista-nuorten-syrjayty-mista/>

SVT. http://www.stat.fi/til/kkesk/2018/kkesk_2018_2020-03-12_tie_001_fi.html

Terveyden-ja hyvinvoinninliitto, Nuorten syrjäytyminen käy myös yhteiskunnalle kalliiksi. Viitattu 1.7.2020 <https://thl.fi/fi/-/nuorten-syrjaytyminen-kay-myos-yhteiskunnalle-kalliiksi>

Tietosuojalaki 1050/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2018/20181050> Viitattu 14.8.2020

Warkauden sanomat. Viitattu 14.<https://www.savonsanomat.fi/warkaudenlehti/mielipide/paakirjoitukset/Puuroaamiainen-on-kerrassaan-hieno-k%C3%A4denojennus-Sakkyilta-opiskelijoille/1498118>

LIITTEET

Liite 1.

Ohjausmalli

Mitä, missä, milloin, miksi?

Matalan kynnyksen ennakoivaa toimintaa, nopealla tavoitettavuudella, ilman diagnooseja tai päätöksiä.

Tukea, kannustusta, apua, rinnalla kulkemista ja yhdessä tekemistä opiskelijan lähtökohdista ja voimavaroista käsin, tiiviissä yhteistyössä tutorin, opettajan, ammatinohjaajien ja opon kanssa ja tarvittaessa myös muun opiskelijahuollon kanssa.

Ohjaustyötä tehdään oppilaitoksen arjessa, yksikön tiloissa, opiskelijan sijainnin mukaan. Mitään uutta, korvamerkittyä tilaa ei tarvita.

Tavoitteena saada opiskelija valmistumaan ja näin saavuttamaan jatko-opintokelpoisuus tai siirtymään työelämään ja vahvistaa muutoin edellytyksiä hyvään elämään.

Ohjaajan tehtävänä ei ole:

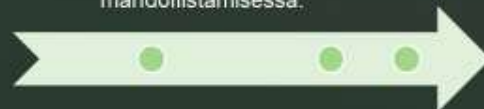
Rästimaja

Tukiopetus

Ammatillinen erityisopetus

Mutta!!!

Ohjaaja on mukana tukemassa opiskelijaa näidenkin tavoitteiden saavuttamisessa ja mahdollistamisessa.

Ohjauksen kehä ja verkoston toimijat

Ohjaaja toimii ensisijaisesti sisemmällä kehällä, opiskelijan rinnalla.

Tarvittaessa ohjaaja toimii myös ulommalla kehällä olevien, oppilaitoksen ulkopuolisten toimijoiden verkostossa, opiskelijan tukena ja yhdyshenkilönä eri tahojen välillä.

Ohjaaja:

Näkee, kuulee,
kuuntelee
Aktivoi
Motivoi
Kannustaa
Tsemppaa
Tukee
Innostaa
Kulkee rinnalla